Mediji (su) u službi spektakla: medijsko kreiranje spektakularne stvarnosti na primjeru Berlinskog zida

Lučenčić, Jakov

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:276410

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

THE ACADEMY OF ARTS AND CULTURE IN OSIJEK

Repository / Repozitorij:

Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT

SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ KULTURALNI MENADŽMENT

JAKOV LUČENČIĆ

MEDIJI U SLUŽBI SPEKTAKLA: MEDIJSKO KREIRANJE SPEKTAKULARNE STVARNOSTI NA PRIMJERU BERLINSKOGA ZIDA

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. Nebojša Lujanović

Osijek, 2021.

SAŽETAK

Mediji sa svojim neprestanim rastom i tehnološkim naprecima u potpunosti preuzimaju ulogu kreiranja društvene stvarnosti pomoću spektakla koji kao zaleđeni trenutak u povijesti ostavlja svoj neizbrisiv trag na čovječanstvu. Njihov napredak, međutim dovodi do često neprimjetnih društvenih posljedica koje se manifestiraju kasnije, najčešće u obliku pojave hiperrealnosti koji označava proces nestanka granice između stvarnosti i imaginarnog ostavljajući tako prazan prostor koji se ispunjava dovoljno ponovljenom intepretacijom događaja. Nametnuta interpretacija događaja zatim postaje službena istina koja nastaje kao rezultat povezanosti diskursa i moći što omogućuje njezino prevladanje na globalnom planu. S padom Berlinskog zida dolazi se do pobjede prevladavajuće zapadne istine koja proširivanjem svojeg sustava dovodi do procesa globalizacije gdje se pojavljuje disciplinarno društvo u sklopu kojeg spektakl služi samokontrole ljudske svijesti podređujući je dominantnom diskursu koji upravlja njihovim životima.

Ključne riječi: mediji, spektakl, hiperrealnost, disciplinarno društvo, Berlinski zid

ABSTRACT

The media, with its constant growth and technological advances, is fully taking on the role of creating social reality through a spectacle that, as a frozen moment in history, leaves its indelible mark on humanity. Their progress, however, leads to often imperceptible social consequences that manifest later, most often in the form of hyperreality that marks the process of the disappearing boundary between reality and the imaginary thus leaving an empty space filled with sufficiently repeated interpretation of events. The imposed interpretation of events then become an official truth that arises as a result of the connection between discourse and the power which enables its overcoming on a global scale. With the fall of the Berlin Wall comes the victory of the prevailing Western truth which by expanding its system leads to a process of globalization where a disciplinary society emerges in which the spectacle serves as the self-control of human consciousness by subordinating it to the dominant discourse that governs their lives.

Key words: media, spectacle, hyperreality, disciplinary society, Berlin Wall

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Jakov Lučenčić potvrđujem da je moj završni (diplomski/završni) rad pod naslovom Mediji u službi spektakla: medijsko kreiranje spektakularne stvarnosti na primjeru Berlinskog zida te mentorstvom doc. dr. sc. Nebojša Lujanović

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 20. 9. 2021.

Potpis

Jakov Lučenčić

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. MEDIJI I NJEGOVE FUNKCIJE 2
3. MCLUHAN – ZAKONI MEDIJA (LOM) 6
4. MEDIJSKI SPEKATAKL I SPEKTAKULARIZACIJA STVARNOSTI 9
   4.1 Megaspektakl 12
   4.2 Formiranje disciplinarnog društva 14
5. BAUDRILLARD I HIPERREALNOST MEDIJA 17
6. BERLINSKI ZID 20
   6.1 Pad Berlinskog zida 22
7. ZID KAO SPEKTAKL 25
   7.1 Pad Berlinskog zida interpretiran od strane Zapada 27
   7.2 Pad Berlinskog zida interpretiran od strane Istoka 30
8. IZMEĐU MEDIJA I REALNOSTI 33
9. ZAKLJUČAK 36
10. LITERATURA 39
11. PRILOZI 44

1. UVOD

U ovome završnome radu želi se prikazati događaj koji je obilježio 20. stoljeće na svim razinama svjetovnog društvenog ustroja, a posebice na geopolitičkoj i ideološkoj razini u kojoj se nakon 28 godina pokazuje univerzalni pobjednik koji uspijeva proširiti svoj način života na većinu svijeta. Pad Berlinskog zida osim očite pobjede Zapada nad Istokom predstavlja i pobjedu ljudskog duha i nade protiv totalitarnih režima koji su ubrzo doživjeli istu sudbinu kao i zid. Ovaj događaj se objašnjava prvo kroz njegovu povijest i razloge koji su doveli do njegovog podizanja, a zatim kroz dominirajući medijski objektiv koji se u svojoj srži razlikovao s obzirom na tadašnju svjetovnu dihotomiju koja se mogla primijetiti pri novinskim naslovnim stranicama koja su pružale dvije različite interpretacije tog sudbonosnog događaja koji je odlučivao budućnost kretanja država. No, kako bi se pad Berlinskog zida bolje shvatio kao globalni spektakl koji je i bio prvo su se objasnile funkcije medija koje sa svojim tehnološkim napredovanjem stječu sve veći udio u stvaranju društvene realnosti i s kojima zauzimaju glavnu ulogu stvaratelja službene globalne povijesne istine. Društvo je na svim razinama nakon tog događaja promijenilo svoj identitet i okolinu prešavši na ideologiju Zapada koje počivalo na načelima liberalne demokracije i slobodnog tržišta što je prouzrokovalo slabljenje nacionalnog suvereniteta država i dovođenje na vlast Imperija koji je izbrisao nacionalne granice stvarajući tako veliki globalni kolektivni suverenitet. Pod takvim monopolističkim centraliziranim sustavom vlasti vođenog od strane bogatih institucija i pojedinaca okrenutih prema ostvarivanju kapitala dovodi se do integracije difuznog i koncentriranog spektakla u integrirani kojim vladaju medijske tehnologije. U takvim okolnostima stvaraju se uvjeti unutar kojih dominira atmosfera koja omogućuje rasprostiranje hiperrealnosti, koja komodificira cjelokupnu zbilju , ali i realizaciju ideje disciplinarnog društva koji počiva na koncentriranoj moći iz koje proizlazi dominantni diskurs koji upravlja sviješću cjelokupne javnosti. Ovaj rad proizašao je djela francuskih teoretičara Guy Deborda i Jean Baudrillarda koji su u svojim teorijama uobličili i prikazali fenomene i pojave koje su tek tada počele pojavljivati, a koje su danas preokupirale čitavu stvarnost. Njihove teorije su nadopunjene s teorijom medija Marshalla McLuhana i filozofskom interpretacijom društvenog stanja Michel Foucaultom koje oblikuju sve ono što se dogodilo nakon pada Berlinskog zida s kojim nije završila tiranija centraliziranog upravljanje i kontroliranje građana, već se samo sofisticiralo prebacivši se iz fizičkog u virtualni prostor.

2. MEDIJI I NJEGOVE FUNKCIJE

Medij ima svoje korijene u latinskom jeziku gdje dolazi od riječi "medius“ koja u prijevodu znači "srednji“ čime označava sredinu ili skup određenih uvjeta unutar kojih se može odvijati diskurs odnosno razmjena poruka ili signala (Zgrljabić Rotar,2005:15a).

Sam pojam medija nema svoje jedinstveno ustoličeno značenje koje ga predstavlja već ima različite definicije koje proizlaze iz činjenice odvijanja linearnih i konstantnih promjena u odnosu između medija i tehnoloških napredaka digitalnih medija koji se nekontrolirano razvijaju bez ikakvih naznaka mogućeg usporavanja. Definicija se ipak može usmjeriti prema tome da je medij u stručnom pogledu osnovni mehanizam diverzificiranja poruka, vijesti i audio – vizualnih sadržaja u cilju informiranja, zabavljanja i obrazovanja širih slojeva stanovništva, dok je njegovo značenje u kolokvijalnom jeziku uobličeno kroz sredstvo komunikacije ili prenošenja informacija (Sučić, 2011: 1).

Objašnjenje pojma medija (Biti, 1973, navedeno u radu Zgrljabić Rotar, 2005:15b) se može obrazložiti na četiri zasebna načina gdje on u fiziologijskom smislu predstavlja komunikaciju koja se odvija pomoću međusobnog sudjelovanja olfaktivnih, auditivnih, vizualnih i taktilnih senzora, u fizičkom smislu podrazumijeva stvar s kojom se može prikazati neka nova poruka, u tehnologijskom smislu gdje služi kao sredstvo posredovanja koja se odvija između semantičke proizvodnje i potrošnje te u sociologijskom smislu u kojem je prikazan i interpretiran kao institucijsko – organizacijski okvir komunikacije kada se govori o politici, znanosti i drugim područjima društvenog djelovanja.

U 16. stoljeću dolazi do pojave prve teorije medija koja je nastala u razdoblju feudalizma u kojemu je nosila naziv autoritarna teorija zato što je kao i kroz ostale autoritarne društvene sustave bila oformljena radi održavanja uspostavljene strukture moći koja je u to vrijeme polazila od Boga kao vrhunaravne konstante. No, s dolaskom društvenih promjena tijekom povijesti ljudskog razvoja koje su pokrenute promjenama u tehnologiji dolazi do razbijanja feudalne društvene strukture i razvoja industrije čime se polako dolazi do razdoblja liberalnog kapitalizma i liberalne teorije medija koja više nije ograničena religijskim dogmama nego svoju vrijednost uspostavlja na temelju novih konstanti koje su zasnovane na ideji oslobođenje čovjeka i humanizma koje u neku ruku predstavljaju novu religiju. Na temelju ovih ideja dolazi se do razvoja dvaju modernih političkih sustava obilježenih ideologijama komunizma i liberalnog kapitalizma koje imaju vlastite teorije medija gdje je komunistička okarakterizirana

kao autoritarna pod vodstvom grube kontrole države dok je liberalna teorija medija prikazana kao demokratska pod kontrolom kapitala oligopolskih organizacija, međutim obje teorije su iste u svojoj praksi rada jer su pod kontrolom i uspostavljene radi izvršavanja zadanih ciljeva od strane oligarhija (Dulčić, 2014: 89 - 90).

U 20. i 21. stoljeću odvio se najznačajniji razvitak medija za koje su zaslužne humanističke i društvene znanosti te i određene društvene okolnosti koji su tome doprinijele, a ne samo razvoj elektroničkih medija iako je s usporednim rastom tehnološke baze novinarstva došlo poboljšavanja uvjeta rada i povećanja utjecaja komunikacija na društvo u cijelosti (Jurčić, 2017: 129).

Značajan događaj koji je promijenio medije dogodio se kada je došlo do pluralizacije medija točnije onog trenutka kada su se oslobodili kontrole države i medijskih konglomerata. Upravo tehnološki razvoj koji je omogućio stvaranje novih medija također stvorio uvjete za promjenu ulogu medija u kojoj dolazi do njihovog osamostaljenog djelovanja i funkcioniranja u društvenoj sferi. Takvim prijelazom mediji isključivo usmjeravaju svoju pozornost na svoje dotadašnje tlačitelje odnosno državu i političare koji ju predstavljaju oko kojih stvaraju priče, mitove i poruke kojima iskazuju njihovu korumpiranost i prijetvornost nekada čak i do apsurdnih granica kako bi ih oslabili, prikazali kao loše ljude i umanjili njihov ugled u društvu. Tako mediji s doživljenom transformacijom postaju temeljni čimbenik u politici jer su si ostvarili poziciju u kojoj određuju budućnost političara i političkih strana među društvom i njezinim članovima (Dulčić, 2014: 93 – 94).

Podjela medija se prema (Fiske,2002:18) dijeli na : prezentacijske koji su fokusirani na tijelo, glas i lice tj. na geste, ekspresije i izgovorene riječi osobe komunikatora koji sam postaje medij ograničen na ovdje i sada kako bi izvršio čin komunikacije, reprezentacijske koji obuhvaćaju knjige, slike, arhitekturu, fotografije koje pomoću raznih kulturnih i estetskih konvencija stvaraju tekst neke vrste koji može opstajati neovisno o osobi komunikatora te koje proizvode djela komunikacije i mehaničke koji se temelje na radiju, telefonu, televiziji koji služe kao prenositelji prezentacijskih i reprezentacijskih medija te koji su zbog svog injženjerskog načina nastanka tehnološki ograničeni u svojem funkcioniranju.

Autori Rus – Mol i Zagorac – Keršer (2005) kako je navedenu radu Juričić(2017:130) nabrajaju sljedeće funkcije medija:

- „Informacija (povećanje opće informiranosti građana i davanje kvalitetnijih informacija radi boljeg odlučivanja o najvažnijim pitanjima zajednice);
- Artikulacija (oblikovanje i postavljanje problema u realne i vidljive okvire u kojima ih javnost može opažati);
- Agenda Setting (uspostavljanje prioriteta u tretmanu društvenih tema te stavljanje istih na mjesta gdje se oni trebaju riješiti; stavljanje problema i tema pred javnost, ali i onih koji ih moraju rješavati bez odgađanja);
- Kritika i kontrola (omogućiti da se ništa ne skrije od javnosti, nadzirati vlast, politiku, biznis i sve javne nositelje ovlasti);
- Zabava;
- Obrazovanje (mediji su sve više u službi educiranja jer uporabom medija stječemo mnoga opća znanja; oni mogu imati poseban obrazovni karakter preko specijaliziranih edukativnih programa koji se bave znanošću, istraživanjem i popularizacijom
- Socijalizacija i vodstvo;
- Integracija (mediji na mnoge načine spajaju ljude, kulture, ideje, vjere i sl.)“.

Također svoje funkcije medija iznosi Martinić (1994) navedeno u radu Juričić(2017:131) koje je podijelila na:

- „Informacijsku funkcija (prema autorici, ta je funkcija najvažnija jer je međuovisnost širih društvenih zajednica daleko veća nego prije, a pojedinac je ovisniji o okolini zbog svoga ograničenog raspona)
- Selekcijsku i interpretacijsku funkcija (ona omogućuje stjecanje svijesti o zajedničkim problemima te doprinosi koheziji zajednice)
- Eksplikacijsku funkcija (služi za uspostavljanje i održavanje kolektivne svijesti, a na osobnoj razini njome se postiže integracija pojedinca u zajedničku u akciju)
- Obrazovnu funkcija (kulturni se sadržaji prenose s jedne generacije na drugu, povećava se društvena kohezija, proširuju se društvene norme, nastavlja se socijalizacija
- Zabavljačku funkcija (opuštanje svojstveno kolektivu i pojedincu)
- Estetsku funkcija (mediji se svojim oblikovnim mogućnostima nameću kao novi umjetnički izraz).“.

Mediji sa svojom dubokom ukorijenjenom ulogom u društvu nose sa sobom određene negativne i pozitivne utjecaje na ljude koji su istaknuli brojni autori i znanstvenici među kojima se više ističu oni negativniji koji navode da mediji potiču nasilje, služe za manipulaciju pasivizaciju i indoktrinaciju ljudi, opsjednutost zabavom i konzumerizmom. Međutim, mediji također imaju i svoje pozitivne strane koje su istaknute kroz njihovu mogućnost da informiraju o važnim događajima u svijetu, zabave u smislu da udalje ljude na kratko vrijeme od njihovih briga koje zauzimaju veći dio njihovog vremena i educiraju kroz načine pružanja mnogih korisnih sadržaja koji potiču i omogućuju proširivanje stavova ,mišljenja i poticanja na nekakvu aktivnost. Za medije se može reći da predstavljaju područje koje je samo po sebi dosta ambivalentno što se može primijetiti iz različitih teorijskih postavki i za koje ne možemo reći da je u potpunosti korisno ili ne, ali to ga upravo time čini specifičnim dijelom ljudskog istraživanja (Jurčić, 2017: 133 – 134).

Mediji nisu samo posrednici između događaja u svijetu i ljudi koji služe samo za kanaliziranje informacija, nego instrumenti koji služe za konstruiranje svakog oblika ljudske stvarnosti čime oni su odvojeni dijelovi društvene stvarnosti koji samo pasivno reflektiraju sliku svijeta već su neizostavljivi dio iste društvene stvarnosti koji služe oblikovanju ljudske percepcije (Hromadžić, 2012:63).

S mnoštvom medijskih oblika i projiciranih sadržaja ljudi se nalaze u tehnološkom kreiranom prostoru u kojemu ne mogu utvrditi što se točno odvija u njihovom okruženju što je direktna posljedica toga što su mediji u sve većem broju okrenuti prema stvaranju profita čime se sve više udaljavaju od kvalitetnog istraživačkog novinarstva koje je usmjereno razrješavanju društvenih pojava. Ovim preokretom mediji otvaraju novi novinarski diskurs u kojem se i ono što je informativnog karaktera pretvara u ekskluzivni paket ispunjen atrakcijom i senzacijom, a sve više udaljava od istinitih i provjerenih činjenica (Perinić, 2009:2).

„Sudjelovanje u životu „gledanjem“ otvaranje je puta prema socijalnoj anksioznosti, tjelesnim poremećajima, gubljenju samopoštovanja i depresiji. Pasivno prihvaćanje vrijednosnog sustava masmedijskih tvorevina uistinu pretvara ljude u Bernaysove „sretne strojeve“. Pronađen je način da se ljudi zatvore njihovom vlastitom voljom i to u zatvore koji zarađuju i koji proizvode uvijek iznova nove oblike ovisnosti.“ (Alić, 2012:148).

3. MCLUHAN – ZAKONI MEDIJA (LOM)

Marshall McLuhan je kroz svoje knjige iznio suvremene postavke i zakonitosti medija, a posebno kroz knjigu Razumijevanje medija u kojoj iskazuje jedinstvenu sintezu raznih pristupa koje treba okupiti i usmjeriti prema analizi različitih medija kao načina komuniciranja društvenih i kulturnih informacija odnosno gdje on želi diverzificirati medij kako bi on postao predmet interdisciplinarnih istraživanja. U svome iscrpnom istraživanju medija on u ovome području pronalazi znanstvenu metodu oslanjajući se na sociologiju društvenih trendova gdje je upravo korištenjem sociooloških metoda u istraživanju trendova unutar popularne kulture te njezinih potkategorija unio legitimitet i ozbiljnost kao predmeta ispitivanja. Pomoću ovoga procesa omogućio je uvid o tome kako mediji oblikuju stvari i pojave u suvremenoj i popularnoj kulturi (Gibson, 2008:2).

U svojim je promatranjima bio zabrinut činjenicom da ljudi previše posvećuju svoju pozornost stvarima koje su jasne i očigledne pritom bivajući ranjivi na strukturalne promjene koje se uvode suptilno i neprimjetno u naše poslove i živote. Kada god se dogodi određeni pomak, izum ili inovacija na širem društvenom planu ljudi će biti svjesni većini njegovih svojstava tj. kako će ono raditi, za što je namjereno i što bi moglo zamijeniti, međutim nakon dužeg vremenskog razdoblja shvaćaju se propusti u shvaćanju mogućih učinaka koji prije nisu uočeni te koji dovode do posljedica koje proizlaze iz činjenice da u našem društvu i kulturi postoje uvjeti koje ne uzimamo u obzir prilikom planiranja (Federman, 2004: 1).

Njegov vjerojatno najpoznatiji aforizam "medij je poruka" ne treba se shvatiti isključivo kao deterministički pogled na tehnologiju, nego upravo kao napredak koji prekida s tradicijom koja je bila usmjerena prema proučavanju učinaka prema naglašavanju važnosti medija kao ključnog elementa komunikacije. On pomoću svoje teorije medija teži analiziranju društva i tada se medij ne može shvatiti samo kao neutralan i nevidljiv kanal kroz koje prolaze poruke već je on područje koje utječe, stvara napetost u sebi i sugerira značenja. Ovim se označivanjem pojma medija obrazlaže da je on predstavlja puno značajnije jer upravo sa svojim tehničkim, simboličkim i organizacijskim karakteristikama proizvodi efekte koji su čak važniji od samih proizvedenih sadržaja koji se prenose putem medija. Svaki novi medij promovira napetost u radu prijašnjih medija dovodeći ih do neophodne točke transformacije koja je prisutna osobito među novim digitalnim društvenim medijima koji se nastoje nadmašiti u stvaranju novih komunikacijskih oblika programiranih za specifične ciljeve (Barichello i Carvalho, 2012: 236 – 237)

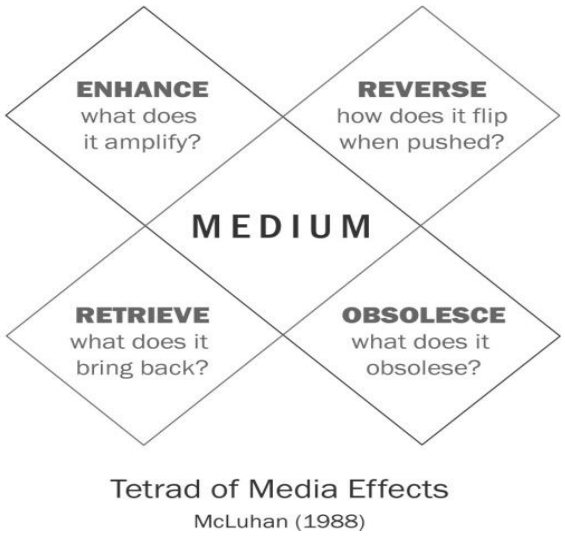
Ovaj aforizam upućuje na to kako mediji kroz sebi svojstvene mehanizme montaže, interpelacije, izdvajanja i sažimanja rukovodi cjelokupnim procesom značenja kojeg zatim prepakiranog isporučuje svojim gledateljima. U pojavi elektronskih medija McLuhan je predvidio uspostavu taktilnog razdoblja koje zamjenjuje dotad dominantno vizualno razdoblje područja komunikacije gdje sada odaslana poruka medija postaje svojevrsna vrsta masaže koja uz takav princip rada omogućava lakše testiranje i ispitivanje ljudi i njihovih mišljenja (Baudrillard, 2013:118).

Svojim shvaćanjem medija i medijskih tehnologija kao ljudskih produžetaka uviđa da oni sa svojim jedinstvenim mehanizmima istovremeno mogu poslužiti olakšavanju i otežavanju ljudskog života kojih smo jedino svjesni onda kada oni nestanu. S takvim pristupom medijima on utvrđuje da je svaki medij poruka u smislu da svaka nova tehnologija donosi novu poruku koja sa sobom povlači cijeli niz društvenih promjena koje su direktan ishod tehnoloških razvoja (Vučetić i Šarenac, 2018: 144 – 145).

Ovo se podudara u knjigama McLuhana (2008:13) i Baudrillard (2001: 118 – 119) koji međusobno nadopunjuju i nadograđuju teoriju medija shvaćajući da iako mediji pridonose u svojim novim tehnološkim oblicima razvitku čovjekovog načina funkcioniranja i rada, oni također sa svojim brzim napredovanjem istovremeno dovode do svojeg kraja zbog prevelike količine stvorenih poruka koje s gubljenjem svoje posredničke uloge između stvarnosti gube svoju kolektivnu važnost.

Njegovi zakoni medija opisuju kako se artefakti ili tehnologija evoluiraju i razvijaju tijekom vremena te koji ako se pogurnu dovoljno daleko preokreću u novi i napredniji artefakt ili tehnologiju koji predstavljaju njegov komplementarni oblik. Takvi artefakti ili tehnologije medija koje postoje unutar LOM – a stvaraju svoje vlastito okruženje ili okoliš unutra kojih oni djeluju i uključuju svoje korisnike te istovremeno uzrokuju transformaciju svoga okruženja i svojih korisnika. On se prikazuje kao evolucijski proces ili model kontinuiranih pojava novih artefakata u neprekidnom ciklusu četiri zakona koji obuhvaćaju: poboljšanje, zastarjelost, poboljšanje i preokretanje čiji je skup zakona povezan s prethodnim i sljedećim ciklusom. Ovakav se princip može primijetiti na primjeru svakog novog novonastalog medija koji je suočen s preopterećenošću informacija koje su izravan rezultat prethodnih medija. LOM ili Zakoni medija s jednakom se zastupljenošću i stupnju primjenjivosti odnose na sve artefakte

čovječanstva koji su stvoreni ili će tek biti stvoreni bilo da se to odnosi na komunikacijske medije, znanstvene principe i tehnološke izume. Ciklus koji se odnosi na pojam zastarjelost ne označava kraj nečega već naprotiv početak nečeg novog koje je potrebno da bi se osmislila i ostvarila bolja verzija prethodnog artefakta tako je došlo do zastarjelosti robne razmjene koja je zamijenjena gotovinskim transakcijama ili gdje je kočija bila zamijenjena autom koji dominira kao oblik prijevoznog sredstva. Međutim navedene zakone medije ne treba shvaćati kao dogme ili strogo određene znanstvene jer oni u svojoj osnovi ne daju jedinstvena predviđanja o tome što je preuzeto iz prošlosti ili u koji će se komplementarni oblik u sadašnjosti ili budućnosti tehnologija ili medij pretvoriti. Oni više služe kao istraživački alat koji pruža uvid u učinke koje ostvaruje novi medij ili tehnologija i njihovu moguću evoluciju kroz vrijeme, a na četiri pitanja koja postavlja često postoji više točnih odgovora. No, oni također predstavljaju određenu generalizaciju u smislu obrasca ponašanja kojem se mediji pokoravaju prilikom njihova preokretanja u komplementarni oblik ili oblike svojih prethodnika (Iseri i Logan, 2016; 153 – 155).

Slika 1. Zakoni medija

Izvor: (https://leepooiye.wordpress.com/2017/09/09/tetrad-omedia-effect-marshall-mcluhan/)

4. MEDIJSKI SPEKATAKL I SPEKTAKULARIZACIJA STVARNOSTI

Tijekom posljednjih desetljeća dolazi se do sve veće rasprostranjenosti medijskih spektakala uz pomoć kulturne industrije koja omogućuje njihovo širenje na nova područja koja obuhvaćaju ekonomiju, politiku, društvo i svakodnevni život gdje se stvara sveprisutnija tabloidizirana kultura zabave koja svoju pozornost poklanja političkim, seksualnim i društvenim skandalima, terorističkim napadima i slučajevima ubojstva koji uprizoruju fragment stvarnosti koji ljude hipnotizira vodeći ih prema jednom sustavu mišljenja. „Spektakl nije ova ili ona slika. Ne radi se o prikazanom, nego o procesu putem kojeg, specifičnom manipulacijom tehnički proizvedenih slika, irealno, robno-fetišističko društvo zadobiva perceptivnu stvarnost.“ (Pelc, 2019:461) Svoju važnost spektakl je imao začetcima moderne ljudske kulture odnosno u antičkoj Grčkoj i Rimu čija je kultura bila sastavljena od olimpijskih igara, retoričkih i političkih sukoba, poezijskih festivala, orgija, krvavih ratova i parada pripremljenih u čast uspješnih ratnih pohoda koje sve možemo uzeti za prethodnice suvremenog spektakla. Također je i Machiavelli u svojem djelu Vladar savjetovao budućeg modernog princa o važnosti upotrebe spektakla kao metode kojom se najbolje održava upravljanje države i koja odražava moć vladara. Sa sve većim razvojem informacijskih i multimedijalnih tehnologija dolazi do uspostavljanja novih tzv. tehnospektakala koji određuju kretanje suvremenih društava i kultura unutar kojih medijski spektakl djeluje i postaje odlučujuće obilježje globalizacije (Kellner, 2003:1 – 2).

Za sami početak naznake spektakularizacije stvarnosti može se uzeti era tehničke reprodukcije njemačkog teoretičara Waltera Benjamina koji u svome djelu označuje prelazaka iz auratskog u neauratsko razdoblje gdje umjetničko djelo svojom reprodukcijom gubi svoju istinsku vrijednost koja je prvo započela nastankom fotografije, a zatim se proširila ostale medije poput radija, televizije, novina i računalnih tehnologija (Šćepanović, 2010:15).

Medijski spektakl svoju je uspostavljenost doživio unutar Situacionističke internacionale na čelu s Guy Debordom koja je u šezdesetim godinama 20. stoljeća predstavljala otpor prema društvenoj strukturi utemeljenoj na kapitalizmu. Oni su bili utemeljeni na idejama marksizma i avangardne umjetnosti koja je sama po sebi predstavljala ono što su oni zastupali, a to je opća negacija i odbacivanje svega prethodnog kao tradicije i stvaranja novoga sistema koji će predstavljati novu unaprijeđenu strukturu tradicije utemeljene na novim premisama i zakonitostima. Dominirajuće i prevladavajuće kapitalističko društvo su okarakterizirali kao

organizaciju koja preživljava pomoću kreiranja spektakla odnosno zamrznutog trenutka u povijesti unutar kojeg je nemoguće za pojedinca da iskusi stvarni život ili da aktivno sudjeluje u konstrukciji proživljenog svijeta. „Zaronjen u ekran, pretvoren u gledatelja, preimenovan u radnika koji u svoje slobodno vrijeme upija poruke malih i velikih ekrana da bi ih u svoje radno vrijeme distribuirao kao slobodna osoba – suvremeni je građanin/gledatelj na sebe osuđen tek bijegom iz svakodnevice za koju je okovan poput Prometeja.“ (Alić, 2012: 129). Marksovo određenje otuđenja, kao posljedice kapitalizma, shvatili su za temelj uspostave klasnog društva i kapitalističke proizvodnje koje se poput virusa proširilo na sva područja društvenog života, kulture i znanja u kojima ljudi postaju udaljeniji ne samo od dobara i usluga koje proizvode i konzumiraju nego i od vlastitih iskustava, emocija i želja kada oni ultimativno postaju samo gledatelji vlastitog života. Svojom teorijom tvrde da usred sveprožimajućih kapitalističkih odnosa se gubi mogućnost i sposobnost kontroliranja vlastitog života. Mantra koja je izgrađena za očuvanje kapitalističkog sustava vođena je etosom rada, nabave i potrebe koja prati ideju da je život sastavljen od različitih borbi za preživljavanje koje usporavaju ljudski razvoj i onemogućuje ostvarivanja zaigranog života ispunjenog zadovoljenim željama i ostvarenim užitcima koji postoji jedino kao iluzija koja je ostvarljiva jedino u nekom obliku umjetnosti. Možemo reći za njih da predstavljaju začetnike propitivanja statusa quo i čija je objedinjena teorija društvenog spektakla pružila potisak prema transformaciji svakodnevnog života iz područja bespotrebne i dosadne potrošnje u područje slobodnog stvaranja (Plant, 2002: 1 – 4).

„Ako nas još jedino spektakl može učiniti živima i zainteresiranima, onda je tu na djelu novo pravilo množine, onda moramo misliti u pojmovima masovne psihologije spektakla.“ (Alić, 2012: 19).

Za Guy Debord spektakl predstavlja sredstvo depolitizacije i pacifikacije koje udaljava ljude od moguće revolucije gledišta otupljujući ih i odvraćajući njihovu pozornost s temeljnih zadataka stvarnog života koji se nalaze u pronalasku i oporavku vlastitih moći i sposobnosti kreativnih praksi stvaranja vlastitog života koje su onemogućene pod utjecajem i djelovanje konzumerističkog spektakla koji ljude čini pokornim slugama ekonomske i komercijalizacijske mašine. Upravo tako koncept spektakla sa sobom nosi razliku između aktivnosti i pasivnosti, proizvodnje i potrošnje strogo osuđujući beživotnu potrošnju ponuđenog spektakla koji svjesno udaljava ljude od ostvarivanja potencijala za vlastite kreativnosti. Također sam spektakl je isključivo rezultat govora vladajućeg poretka o samome sebi i svojim sposobnostima kojime se uzdiže na nevjerojatne visine gdje se postavlja u poziciju apsolutne dominacije nad svim aspektima društva služeći funkciju glasnogovornika govoreći u ime svih drugih društvenih

aktivnosti samoaktualizirajući svoj položaj ambasadora hijerarhijskog poretka u društvu koji je vođen misijom odvajanja radnika od proizvoda rada, umjetnosti od života i konzumacije od ljudskih potreba. Tako je spektakl kroz ekonomiju kao novouspostavljeno područje svoje moći podredio ljude pod svoje čari nudeći im iluziju lažne stvarnosti koja zaokuplja njihovo razmišljanje kroz neprestanu i neutemeljenu potrebu za kupovinom čime se banalizira koncepcija života koja postaje utrka za sve veću akumulaciju robe (Kellner, 2003: 2 – 3).

„Svijet koji nam spektakl prikazuje, u isti mah prisutan i odsutan, jest svijet robe koji dominira cijelim živim iskustvom. Svijet robe se tako prikazuje kakav zaista je, zato što je njegov razvoj identičan otuđenju ljudi, kako jednih od drugih, tako i od svega što proizvode.“ (Debord, 2003: 9).

Spektakl ne simbolizira samo površan oblik zabave kroz koju ljudi mogu odvratiti svoja razmišljanja od vlastitih briga, već predstavlja puno dublji i suptilniji sadržaj koji uobličava onu ideologiju koja se neprestano proizvodi u masovnim medijima i kulturnoj industriji koji s time preuzimaju glavu ulogu u formiranju društvene svijesti (Berthelot, 2013:4 – 5).

U svojoj knjizi Šćepanović (2010: 19 – 22) predstavio je podjelu medijskog spektakla na tri podsustava koja direktno proizlaze iz Debordove teorije koji se dijele na: koncentrirani, difuzni i integrirani ili imperijalni spektakl. Koncentrirani spektakl je istoimen s birokratskim oblikom vladavine kapitalizma koji je primjenjiv u svim zemljama bezobzira na stanje njihove ekonomije, ali koji osobito zaživljava u trenucima krize. Unutar njega svaki aspekt života je sjedinjen s vladajućom birokratskom klasom koja uz diktaturu birokratske ekonomije upravlja cjelokupnom javnosti ne ostavljajući im prostora za niti jedan oblik pobune popunjavajući im tako cijeli život porukom da oni ne trebaju trošiti svoje vrijeme na odlučivanje nego da taj dio prepusti državi koja zna najbolje što njima treba. Ovakav oblik je ostvariv jedino uz stalnu prijetnju nasiljem koja ukazuje na stvaranje policijske države koja pruža ljudima jedino opciju teškog i borbenog preživljavanja. Difuzni je spektakl povezan s naprednim i inovativnim stadijem kapitalizma kojeg karakterizira akumuliranje robe koje stvara uvjete sukoba u kojima se svaka roba bori za svoje mjesto na tržištu pritom onemogućavajući ljudima mogućnost sagledavanja i konzumiranja cjeline. U takvoj borbi realizira se globalizacija robe koja neupitno dovodi do komodifikacije cjelokupnog čovječanstva koje proizlaze iz strasti koju svaka roba sa sobom donosi. Za razliku od svojih prethodnika integrirani ili imperijalni spektakl koji zaživljava nakon pada Berlinskog zida kada dolazi do prevlasti liberalne demokracije i kapitalizma kao jedinog oblika državne uspostave u cijelom svijetu što direktno pridonosi

stvaranju Imperija[1]. Imperij koji više nije određen i ograničen sa svojom teritorijalnom vlašću, već koji s novouspostavljenim korporativnim načinom djelovanja na čelu s raznim moćnim pojedincima, institucijama i tvrtkama stvara monopol vlasti koji preko načela slobodnog tržišta, uspostavljaju svoju globalnu nadmoć pomoću koje ostvaruje kontrolu i eksploataciju nad ostatkom svijeta koji se polako integrira u proširavajuće granice Imperija.

4.1 Megaspektakl

Svaki medij sam po sebi kreira vlastite spektakle koje nakon određenog vremena evoluiraju i razvijaju s obzirom na razvoj tehnologije koja omogućuje napredak u njihovom daljnjem djelovanju. Medijski spektakli se uobičajeno formiraju u oblik megaspektakla koji je najčešće izgrađen od događaja poput ratova, političkih seksualnih skandala, sportskih događaja, slučajeva ubojstva i terorističkih napada koji obilježavaju neki vremenski period uz pomoć medija koji uopće i ostvaruju dominaciju takvih događaja u društvenoj sferi. Sa sve većim rastom utjecaja tehnokapitalizma dolazi se do stvaranja informacijsko– zabavnog društva koji postaje ovisno o medijskim divovima odnosno o spektaklima koji oni proizvode gdje istoimeni medijski divovi prosuđuju o društvenim i političkim pitanjima imenujući ono što je stvarno i bitno. U ovom razdoblju ljudskog djelovanja nalazimo u se fazi spektakla koji dominira cjelokupnim medijskim izgledom i prostorom, politikom i polako svakim aspektom svakodnevnog života pomoću računala koja ostvaruju veći i brži protok informacija ljudima pritom ih odvraćajući od stvarnih javnih problema. Upravo se kroz novo uspostavljene medije dolazi do postupka širenja novih oblika kulturne industrije koje sve više zauzimaju i indoktriniraju ljudsko funkcioniranje i svijest u svakodnevnom životu (Kellner, 2005: 59).

Jedan od oblika kulture koja postaje opijum za društvo je kultura slavnih koja je proistekla iz industrije zabave koja je započela početkom dvadesetog stoljeća u Americi u gradovima poput New Yorka i Los Angelesa. U tome vremenskom periodu dolazi do nastanka pojma celebrity koje su se odnosile na ljude poput pjevača, glumaca, slikara, pisaca, čija je profesija uvelike ovisila od njihova publiciteta i statusa kojeg su kreirali u suradnji s medijima kao glavnim posrednicima kreiranja njihove slave. Danas se ta uloga u društva proširila na sportaše, voditelje, manekenke, političare, poduzetnici, kriminalce, pojedince na društvenim mrežama točnije ona se toliko raspršila da je time izgubila svoj kompas čime se ta titula ili uloga

[1] Michael Hardt i Antonio Negri: Imperij Multimedijalni institut Arkzin d.o.o., Zagreb (https://monoskop.org/images/d/d0/Hardt_Michael_Negri_Antonio_Imperij.pdf)

dodjeljuje prelako pojedincima koji je možda nisu uopće niti zaslužili na temelju vlastite sposobnosti već iz nekog oblika privatnog skandala. Njihove medijske osobnosti formirale su samo radi ostvarivanja najvišeg stupnja komercijaliziranosti njihovih djela čime bi se oni svojim likom istaknuli od ostatka mase društva i prikazali kao izuzetni pojedinci s nevjerovatnim talentom, ali koji u potpunosti ovise zavise od pažnje mase i od informacija koje mediji šire o njima. Većinom kada ljudi dostignu razinu društvene prepoznatljivosti, a s time i titulu celebrityja oni se tada počinu okretati prema novim područjima djelovanja za koja uopće nemaju potrebne kvalifikacije ili obrazovanja da ih vrše što im omogućuje njihova titula i status u društvu.Područje na koje se najviše fokusiraju je politika gdje neki pojedinci na temelju svoje novostečene popularnosti i populizma uspijevaju steći željenu poziciju u političkoj hijerarhiji postajući tako figure vodećeg mehanizma i medija koje koriste njih radi predstavljanja iluzije da demokracija funkcionira i sna da svi mogu ostvariti svoje želje. Oni postaju primjeri ljudi koji se uzdižu na razinu apsolutne ljudske nepogrešivosti i savršenosti, međutim istovremeno ljudi sluge koji sa šire perspektive ovise o dobronamjernosti medija prema njima odnosno koji služe kao jedan od primjera drastičnog razlikovanje medijske konstruirane i društvene stvarnosti (Perović, n.d. : 4 – 5).

Zvijezde ili slavni služe da društvu projiciraju i prikazuju spektakularni odnosno prividni oblik ljudskog života koji je većini nedostupan i koji je kao takav ispunjava funkciju iluzije pomoću koje ljudi mogu zaboraviti svoju ulogu unutar fragmentirane proizvodne stvarnosti(Debord, 2003:14).

„Politička zvijezda poštuje zakone medija, jer ga je medij i odabrao između svih ponuđenih kandidata. Politička zvijezda trudi se zadovoljiti potrebe medija, jer su potrebe medija zapravo potrebe gledatelja za dovoljnom količinom umirujuće zvjezdane prašine. Politička zvijezda „upravlja“ oligarhijom medijskih moćnika tako da uredno obavlja svoju povijesnu misiju koja započinje kraljevskim ustoličenjem, nastavlja se dramama rata, sapunica, glamura, velikih riječi i malih pomaka – da bi sve skupa završilo nestrpljivim iščekivanjem zaborava poradi dolaska nove zvijezde. Dramaturgijom povjerenja upravljaju producenti programa onako kao što dizajneri ponekad sugeriraju nepostojeću vrijednost.“ (Alić, 2012: 112 – 113).

4.2 Formiranje disciplinarnog društva

Kako bi se uopće mogao uspostaviti spektakl potreban je određeni stupanj moći sadržan u skupini ljudi ili pojedincu koji biraju neki događaj kojeg žele uz pomoć specifičnog biranog jezika konstruirati javnosti kako bi on bio lakše interpretiran i shvaćen. Ovdje se dolazi do pojma disciplinarnog društva u kojem je cjelokupna društvena uprava odnosno država kroz napravljenu mrežu institucija ostvarila položaj kontrole gdje uspostavlja regulaciju svakog oblika ljudskog djelovanja stvarajući tako mehanizam koji funkcionira isključivo na poslušnosti i disciplini ljudi prema prihvaćenim i dopuštenim ponašanjima utvrđenih od strane vlasti (Ščepanović, 2010:28).

Dolazi se do stvaranja panoptikuma koji s pojavljuje s idejom Jeremyja Benthama koji je uspostavio moderni oblik nadgledanja i kontrole ljudi unutar zatvora čime je ujedno stvorio koncepciju moći koja treba biti nevidljiva, nedokaziva i uvijek postojana kako bi mogla provoditi disciplinarne mjere nad promatranom populacijom. Međutim, Foucault uviđa ovaj oblik nadgledanja i kontrole u svim dijelovima društva koji se posebice odvijaju u radnim prostorima i obrazovnim institucijama gdje je sveprisutnost promatračeva budnog oka temelj utvrđivanja samodiscipline ponašanja kod nadzirane populacije čime se ostvaruju neupitna poslušnost i pokornost tj odnosi moći. Upravo na uspostavljenim odnosima moći državna vlast i njezine institucije imaju sposobnost da društvo u cijelosti pretvori u individue odvojene od cjeline pretvarajući ih samo u objekte nad kojima mogu slobodno vršiti svoju volju. Iako odnosi moći mogu biti prepoznati isključivo kao represivni mehanizmi koji nešto zabranjuju s čime osnažuju vlast, ali također mogu biti prepoznati isto tako produktivni mehanizmi koji dovode do stvaranja potrebnih inovacija i rješavanja problema društva koji ostvaruju koristi širokom spektru društva (Shawver, 2005; Foucault, 1990 i 1994 navedeno u Biti, 2012 :72 – 76).

U skladu s Foucaultovim teorijama, društvo u svojim modernim izdanjima i sferama djeluje uz suradnju s mehanizmom panoptikuma koji konstruira i ostvaruje kontrolu društva pomoću djelovanja svojih regulativnih i subordiniranih procesa čime dolazi stvaranja ujednačenog pogleda i mišljenja. No, Bauman smatra da se trenutno nalazimo u post – panoptičkom svijetu koji je definiran i određen koncepcijom moći koja je izuzeta od vlasti i koja više nije temeljena na vizualnom nadzoru već na svojem odmicanju i nedohvatljivosti (Bauman, 2010 navedeno u Biti, 2012: 45).

„Disciplinarna društva djeluju poput Leibnizova Boga. Ona dopuštaju samo jednom svijetu da prijeđe u stvarnost. S ovog se gledišta one mogu smatrati produktivnima – one konstituiraju monade svijeta disciplinarnih društava i taj svijet je uključen u svakoj monadi kroz tehnike ograničavanja i biomoći. Ali one brutalno sprečavaju beskonačnost ostalih mogućih svjetova da prijeđu u stvarnost. One blokiraju i kontroliraju postajanje i različitost.“ (Lazzarato,2011 :168).

Za njihovo ostvarivanje i objašnjenje potrebna je teorija diskursa Michel Foucaulta koja unutar akademskih i intelektualnih krugova zauzima poziciju stabilnosti, za razliku od teorija njegovih suvremenika, s obzirom na to da je česta tema obrazovnih debata. Ona se bavi odnosima i pitanjima moći i dominacije koja se odvaja od tradicionalno uspostavljenih načela kritičkih teorija koje su dominantne u sklopu zapadne političke ljevice gdje započinje objašnjavati znanje isključivo kao materijalni element u društvenom životu. Kroz novoostvarenu ulogu diskurs postaje sredstvo onih koji imaju moć nad sredstvima komunikacije koji oblikuju, kontroliraju i odlučuju o kojim temama i stvarima se može govoriti, na koji način i s kakvim autoritetom te kao takvi imaju temeljno svojstvo predstavljanja i uspostavljanja društvenih odnosa, značenja i odnosa moći. Foucault smatra da diskursi ispunjavaju ključnu ulogu u našem stvaranju kao osoba i kreiranju istina, vrijednosti i značenja koje trebaju biti opće prihvaćene kao stvarnost sugerirajući tako da zapravo svako društvo ima svoj oblik političke istine omogućavajući razlikovanje između lažnih i istinitih vijesti. Diskurs sa svojom isprepletenošću s moći i znanjem služi kao sredstvo potiskivanja i marginalizacije onih koji se odbijaju podvrgnuti rasprostranjenoj perspektivi društvene istine tako stvarajući hegemoniju koja onemogućava određenim ljudima pristup znanju te ih tako pokušava subordinirati pod dominirajuće geslo dominantne privilegirane skupine. Kontrolom znanja dominantna skupina ima moć odabira na koji će se način vršiti preraspodjela i organizacija znanja unutar društva, a ključnu ulogu ovdje ima obrazovatelj koji ima zadatak otkriti uzorke moći koji značajno utječu na načine na koje društvo odabire, klasificira i valorizira znanje koje se prezentira kao javno i transparentno. Kroz djelovanje diskursa dolazi do konstruiranja subjekata, a sam diskurs se upravlja pomoću dominacije određenog jezika, misli i želja (Foucault, 1972 i 1977, Popkewitz, 1997 navedeno u radu Pitsoe i Letseka, 2014 :23 – 25).

Sami temelj Foucaultove teorije diskursa predstavlja moć, koja je koncipirana na odnosu između skupa sila, koja se nezamjetno ugrađuje u svakodnevne odnose i prakse bez svoga hijerarhijskog nametanja odozgo prema dolje te koja igra temeljnu ulogu u odlučivanju koji će diskurs ostvariti ulogu službenog znanja te zatim oblikovati ljudsko razmišljanje i perspektivu. Međutim, za Foucaulta ne postoje jedinstvene univerzalne istine već kao i ostali postmoderni teoretičari tvrdi da postoji puno interepretacija istine koja je obilježena svaka sa sebi svojstvenom racionalnošću, a njegovo je zanimanje usmjereno na to kako neka interpretacija istine postaje službeni diskurs ili istina i na razumijevanje kako se to događa. Time diskursi nisu ograničeni i statični jednodimenzionalni procesi već su dinamični procesi koji na temelju uspostavljenih odnosa ljudi, institucija i tekstova kreiraju nove sisteme autoriteta i značenja koji će zavladati prostorom (Orlowski, 2016:39).

5. BAUDRILLARD I HIPERREALNOST MEDIJA

Hiperrealnost se kao pojam može definirati kroz ideju spajanja stvarnosti i zamišljenog tj. stvarnosti i znakova stvarnosti u kojem se ne može raspoznati trenutak kada stvarnost prestaje, a kada započinju znakovi koji ukazuju na stvarnost. Ono se odnosi na nešto što uistinu ne postoji, ali koje zaživljava zbog intenzivnog iskustva stvarnosti koje stvara i zatim ostavlja na dešifriranje čime ostvaruje efekt opće zbunjenosti koji je i cilj hiperrealnosti. Pojava hiperrealnosti sve je više rasprostranjenija s dolaskom suvremenih oblika medijske tehnologije koji svojim djelovanjem sve više utječu na način ljudske percepcije i viđenja onoga što je izmišljeno i onoga što je istinito i stvarno. Hiperrealnost s time služi funkciju posrednika između ljudske i umjetne inteligencije postajući specifično mjesto koje omogućava njihovu međusobnu komunikaciju koja odražava oblikovanje ljudi, situacija i stvari unutar fizičke i virtualne sfere stvarnosti rezultirajući time stvaranju nove dimenzije stvarnosti koja svojim karakteristikama nadilazi svoje stvaratelje. Tako se hiperrealnost zapravo može shvatiti kao stvarnost koja u vlastitom okviru ima dodatnu dimenziju virtualne stvarnosti u sklopu uobičajene objektivne materijalističke stvarnosti (Barroso, 2019:41 – 43).

Hiperrealno tako označuje prostor u sklopu kojega je nemoguće utvrditi granice stvarnosti i imaginarnoga koje sve više i više blijede tako ostavljajući golemu prazninu odnosno područje nestvarnosti koje zahtjeva svoju zasebnu interpretaciju zbog svoje sličnost sa samom realnošću (Baudrillard, 2013: 130)

Začetnik teorije hiperrealnosti je francuski teoretičar Jean Baudrillard sa svojim djelom Simulakra i simulakrum u kojemu iznosi zaključak da se u okviru suvremenih kapitalističkih potrošačkih kultura dolazi do fundamentalnog, nezaobilaznog i sveprisutnog iskrivljavanja slike stvarnosti koja svoju originalnost izgubi ubrzo nakon što poprimi funkciju robe koja zbog svoje reprodukcijske prirode slobodno cirkulira tržištem tražeći svog novog vlasnika. Njegov se rad ujedno može prepoznati kao kritika društvenih i kulturnih fenomena te aspekata dominirajuće američke konzumerističke kulture i politike, ali i kao teorija koja se bavi proučavanjem načina pomoću kojega se stvara simulirana stvarnost oslanjajući se pritom na različite discipline poput filozofije, semiotike i sociologije. On je želio pronaći i uspostaviti odnose između stvarnosti, društva i simbola, koji su prema njemu bili zamagljeni i izgubljeni, te kako oni uz pomoć posredovanja simbolizma kulture i medija sudjeluju u shvaćanju zajedničkog ljudskog postojanja (Gibson i Leather, 2019: 2 – 3).

Sve veće udaljavanje ljudi od objektivne opipljive stvarnosti označava prekretnicu u postmodernom kapitalističkom društvu gdje se ono evolucijski udaljava od upražnenih strategija otuđenja i izolacije do suvremene strategije pomoću koje se pretvara u znak koji je duboko urezan u ljudske umove. Tako kapitalističko društvo doživljava svoj procvati pretvarajući se u znakovni oblik ekonomije u kojoj svi proizvodi, a ujedno s time i kultura postaju neophodan dio koji služi jačanju konzumerističke kapitalističke ideologije postajući glavni čimbenik posredovanja realnosti unutar koje dominira ekonomska vizija društva (Berthelot, 2013: 60 – 61).

Tako se pod pojmom hiperrealizma misli na propadanje i nestajanje stvarnosti koja se događa zbog njezine razvijene funkcije reprodukcije koja se odvija uz pomoć djelovanja medija koji ju raspršuju i time dovode do faze u kojoj ona postaje metafora smrti koja se svojim uništenjem osnažuje. Tako stvarnost koja je utopljena u hiperrealizmu doživljava stupanj ili krajnju točku u kojoj provodi vlastito negiranje i istrebljenje postajući tako hiperrealnost (Baudrillard, 2013: 129).

Pojavljivanjem digitalnih društvenih medija dolazi se do smanjivanja relevantnosti dotad nadmoćnih tradicionalnih medija osobito tiskanih i emitiranih čija posljedica dovodi do ubrzanog mijenjanja cjelokupne kulture gdje sve više ljudi provode svoje vrijeme prikovani za pametne telefone neprestano tražeći nove informacije i novosti na svojim aplikacijama što je neminovno utjecalo na gubitak uloge novinskih organizacija da oni ostanu na vrhu hijerarhije donošenja istine javnosti. No, takva se drastična promjena mogla primijetiti u kulturnim trendovima elektronskih medija 20. stoljeća koji su već nagoviještali razvoj i dolazak superiornih društvenih medija koji su prema Baudrillardu donijeli promjene u medijski svijet ,koji je ovisio i usporedno postojao sa stvarnim svijetom, ukidajući klasičan odnos između znaka i njegovog značenja (Morris, 2020: 2 – 3).

Upravo s pojavom različitih izvora informacija dolazi se do preopterećenja sustava gdje se više ne može razaznati što je prava istina, a što je konstruirana istina s čime se dolazi do uspostavljanja hiperrealnosti kao jedinog rezultata takvog sustava u kojemu se informacije međusobno natječu u evolucijskom procesu preživljavanja najjačeg i najžilavijeg pritom ne znajući da se tako dovode do samodestrukcije vlastitog smisla. Umjesto da informacije koncizno služe širenju smisla, one se sa svojim pregomilavanjem urušavaju kao kuće od karata

izjedajući vlastite sadržaje i smisao uništavajući tako sami koncept komunikacije i društvenog. Masovni mediji kao ogromni ljevak informacija neumoljivo utječe na suzbijanje i protjerivanje društvenog u fazu nerazumljivosti u kojoj mediji posredovanjem informacija više ne vrše ulogu socijalizacije, nego dovode do stanja dokidanja društvenog u masama. Istovremeno se odvija dezintegracija poruke u mediju i medija u stvarnom čime se stvara hiperrealna sumaglica preko koje se ne može utvrditi niti definicija niti funkcija djelovanja medija (Baudrillard, 2001: 114 – 115).

Tako se sve više nalazimo u sferi života koja je nagomilana sa sve više informacija, a sve manje značenja koju je Baudrillard predvidio u 20. stoljeću kada još nije postojao veliki broj medijskih kanala kao danas. Nalazimo se u vremenu u kojem ne postoji sito koje će razvrstati i usporiti dotok informacija što nas dovodi do tri determinirane hipoteze koje pružaju savršeno uobličeni okvir suvremenog medijskog sustava :

a.“Informacija proizvodi smisao, ali ne uspijeva nadomjestiti nasilan gubitak značenja u svim područjima. Uzalud se putem medija ubrizgavaju poruke i sadržaji, gubitak i propadanje smisla napreduje brže od njegovog ubrizgavanja.

b.Informacija nema ništa zajedničko sa značenjem. To je nešto drugo, operativni model jednog drugog reda, izvan smisla i opticaja smisla u pravom smislu riječi.

c.Informacija izravno razara ili onesposobljava smisao i značenje. Gubljenje smisla izravno je povezano s razarajućim i odvraćajućim učinkom informacije, medija i masmedija.“ (Baudrillard, 2001: 113 – 114).

S takvom enormnom količinom cirkulirajućih informacija dolazi se do mrtve točke u kojoj se preopterećeni medijski sustav više ne može vratiti na početak tj. on prelazi svojevrsnu granicu smisla koja ga neminovno može dovesti do spore katastrofe u smislu njegove implozije zbog prevelike koncentracije informacija. Tako se treba postaviti pitanje trebaju li se uvesti obavezni centri za dezinformaciju koji bi se bavili rasterećenjem već samonametnutog pretilog medijskog sustava pružajući tako ljudima mogućnost za dijetnu formulu koja bi im omogućila prostor za vlastito odmicanje od hiperrealnosti i ponovno susretanje sa stvarnošću koja im sve više iščezava iz vidnog polja (Baudrillard, 2013: 163).

6. BERLINSKI ZID

Događaji koji su doveli do stvaranja vjerojatno najnezaboravnijeg monumenta 20. stoljeća su počeli u jeku drugog svjetskoga rata koji je svojim katastrofama i razaranjima obilježio čovječanstvo zauvijek ostavivši mu neizbrisiv ožiljak i traumu koja ću uvijek odzvanjati u ljudskom pamćenju. Tadašnji Sovjetski savez je prvi uvidio priliku za vlastito širenje utjecaja u nedostatku definiranih smjernica neophodnog mirovnog sporazuma o Njemačkoj i Berlinu koji su mu omogućili snažan instrument za pritisak suradničkih zapadnih sila. Međutim, nakon Potsdamskog sporazuma donijelo se konačno razrješenje o podjeli Njemačke , problemu koji je bio neizvjestan za dvije velesile koje su donijele pobjedu nad Trojnim paktom i s time željeli što brže uspostaviti svoja geopolitička središta tako stvarajući novo ratište koje je bilo obilježeno suprostavljajućim političkim ideologijama koje su željele ostvariti autoritet nad ostatkom svijeta. Upravo se vrijeme nakon zaključivanja Potsdamskog sporazuma može shvatiti kao uvod u Hladni rat zato što je doveo do krize iz 1948. koja je bila rezultat teritorijalnih borbi koje su bile inicirane od strane Sovjetskog saveza koji je htio što brže ukloniti zapadne sile s područja zapadne Njemačke kako bi onemogućili njezino formiranje u samostalnu državu. Tako 1949. godine dolazi do podijele Berlina i konstruiranja dvije njemačke države u različitim okupacijskim zonama s različitim državnim središtima(Gabanyi, 2017: 2 – 4).

Slika 2. Podjela Njemačke Potsdamskim sporazumom

Izvor: (https://fr.chatelaine.com/societe/photoreportages/berlin-lest-rencontre-louest/)

Nakon službene podjele dolazi se do novih problema koji se počinju pojavljivati 1958. godine kada je Hruščov predstavio presedan zapadnim vlastima prema kojemu oni moraju izaći iz Berlina za šest mjeseci i tako ga napraviti slobodnim i demilitariziranim gradom time ih optužujući da svjesno potiču militarizam i gospodarski imperijalizam. Također su pridodali i prijetnju da će cjelokupni komunikacijsku mrežu zapadnog Berlina pripojiti Istočnoj Njemačkoj čime bi ograničili pristup zapadnim vlastima zapadnom Berlinu koji bi jedino imali uz suglasnost nepopustljive Istočnonjemačke vlade. Ovi ultimatumi Sovjetskog saveza su bili odbačeni, ali su sa sobom donosili određenu zabrinutost koja je doprinijela do Konferencije četvorice ministara vanjskih poslova 1959. godine koja nije ostvarila priželjkivani uspjeh jer nije došlo do ustupaka niti s jedne niti druge strane. Pozitivna strana koja je proizašla iz ove konferencije je da je Hrušćov posjetio tadašnjeg američkog predsjednika Eisenhowera koji su prividno uspjeli uskladiti svoje ciljeve koji su bili usmjereni općem svjetskom razoružanju i rješavanju pitanja Berlina isključivo diplomatskim putem, a ne silom. Međutim, nakon neuspješnih nizova pregovaranja između Eisenhowera i Hrušćova sa Sovjetskog stajališta sve dolazi do promjene kada predsjednik Amerike postaje John F. Kennedy koji je trebao dovesti do poboljšanja sovjetsko – američkih odnosa. No, takav zamišljen odnos nije se uopće ostvario nego je čak došlo do zaoštravanja već krhkih odnosa između dvije velesile kada su zapadne sile odlučno odbijale sve zadane ultimatume Sovjetskog saveza oko pitanja Berlina što je nedvojbeno dovelo do odluke o podizanju Berlinskog zida koja je donesena dvanaestog kolovoza 1961. godine od strane istočnonjemačkog gradonačelnika Waltera Ulbrichta. Na ovakav je način utemeljena brana koja obustavila silan preljev ljudi iz Istočne u Zapadnu Njemačku, no u međuvremenu je procijenjeno da je ipak oko 4 milijuna ljudi uspješno pobjeglo u naručje zapada prije nego što je istočnonjemačka vojska u potpunosti zablokirala sve moguće putove 13. kolovoza kada se počinje graditi barijera koja će 28 godina vladati ljudskim životima (Carmichael, 2011: n.p.).

Slika 3. Podjela Njemačke Berlinskim zidom

Izvor: (https://mixmagadria.com/feature/kako-je-pad-berlinskog-zida-stvorio-svjetsku-prijestolnicu-clubbinga)

6.1 Pad Berlinskog zida

S padom Berlinskog zida 9. studenog 1989. godine istovremeno dolazi do raspada Sovjetskog saveza i njihovih satelitskih država, ali također i kraj Hladnom ratu čije je odvijanje uvijek ostavljalo prostora za mogući nuklearni rat koji je uvijek postojao kao krajnje rješenje za sve sukobe. S njegovim padom dolazi se do pojava različitih teorija koje su nastojale objasniti ključne uzroke i faktore koji su neminovno utjecali na završetak Hladnoga rata koji je za mnoge teoretičare trebao trajati vječno jer nisu uzimali u obzir raspada jednog od suprotstavljajućih sistema (Marsilli, 2021:57).

Dominantna teorija međunarodnih odnosa koja se pojavila nakon završetka Drugog svjetskog rata je bila realizam koja je zbog svoje nemogućnosti predviđanja pada Berlinskog zida i završetka Hladnog rata došla u stadij kritike i propitivanja njezine stručnosti. Realizam je bio uspostavljen na naglašavanju da je temelj državne moći i njezine vanjske politike uloga materijalnih faktora gdje države uz pomoć svojih ekonomskih i vojnih sposobnosti vrše utjecaj na međunarodne odnose tako iskazujući svoju snagu. Također su i zbog snažne vojne prisutnosti i nuklearne snage smatrali da Sovjetski savez nikada neće izgubiti status u području globalne

politike. Nakon svoje pogrešne evaluacije s čime je izgubila status efikasnosti dolazi se do pojave nove teorije devedesetih godina, konstruktivizma, koja je propitivala sve pretpostavke realizma gradeći svoju novu teoriju stavljajući naglasak primarno na nepredvidljivu prirodu državne vanjske politike. U svom objašnjavanju ponašanja vanjske politike države konstruktivisti su istaknuli značaj ideologija, identiteta, agencija i uloge pojedinca, a pritom su smanjili ulogu moći i odnosa moći kao odlučujuće faktore u njezinom formiranju. S time su došli do zaključka da je Gorbačov samostalno pridonio završetku Hladnog rata kroz svoje zagovoravanje politike otvorenosti koja je trebala razotkriti institucije i pojedince koje slabo posluju unutar sustava i perestrojku kroz koju su trebali biti implementirani novi mehanizmi i političke institucije koje bi doveli do veće efikasnosti i inovacije. „Gorbačov je htio potaknuti reformama naklonjene druge „Gorbačove" Istočne Europe. No u tom pristupu potkrala se samo jedna pogrješka: u Istočnoj Europi nije bilo drugih „Gorbačova"."(Kotkin i Grass, 2012:14) Dok je za konstruktiviste glavnu odgovornost za kraj Hladnog rata snosila Gorbačovljeva nova politika, za realiste je to bio slom Sovjetskog ekonomskog sistema koji je počeo opadati u svojoj snazi krajem šezdesetih godina, a koji je doživio potpunu imploziju početkom osamdesetih godina kada je industrijska proizvodnja i radna produktivnost doživjela svoj najveći pad (Snyder i White, 2011:128 – 129).

Veliki faktor koji je bio uključen u rušenje Berlinskog zida bila je sama vlast koja ga nastojala održati na sve moguće načine samo kako ne bi morala priznati poraz koji postojao sve neizbježniji. Unutar Sovjetskog carstva svaka od njihovih zemalja satelita doprinijela je tome kroz svoje loše vladanje gdje je duboko ukorijenjena elita stvorila svoj vlastiti idealni oblik društva koje je izuzimalo iz svoje jednadžbe ostatak društva stvarajući im tako iluziju da su paralizirani. Međutim, takva iluzija moći nekolicine nad mnogima je ubrzo počela pucati i narod je ubrzo spoznao svoju snagu koja se mogla posebno vidjeti u osamdesetim godinama kada dolazi do pojava različitih štrajkova i protestiranja protiv centralizirane vlasti. Čimbenici koji su također prodonijeli padu komunističkih režima je bila njihova opća nepovezanost i tajnovitost gdje je sam sistem donošenja odluka uvijek bio određena enigma čak i među najvišim slojevima vlasti. Među režimima je istovremeno prevladavala i strukturalna nesposobnost koja je onemogućavala dolazak sposobnih, inicijativnih i pametnih ljudi na visoke pozicije jer su oni kao takvi donosili nova razmišljanja koji bi mogli naštetiti sustavu koji bio namijenjen onima koji su bili voljni pokoravanju, a ne vođenju. No, zapravo dva velika katalizatora koja su dovela do raspada svega su bila abnormalna količina zaduživanja komunističkih režima od zapadnih banaka koja su bila neotplativa s obzirom na stanje

ekonomije i Gorbačovljovo ukidanje Brežnjevljeve doktrine koje omogućila stanovnicima istočnog bloka da počnu djelovati prema ostvarivanju vlastite slobode bez straha od vojničke intervencije Sovjetskog saveza. (Kotkin i Gross, 2012:14, 28, 33 – 36).

Zidovi kao monumenti razdvajanja isto kao i rasprošireneideologije imaju svoj vremenski rok trajanja koji mora isteći prije ili kasnije te time osloboditi ljude od zatvorenog prostora razmišljanja i življenja. Oni mogu nestati uz pomoć djelovanja vanjskih sila, ali i kroz unutarnje djelovanje što se i dogodilo Berlinskom zidu, međutim ne bez ostavljanja tragova na društvenom ustrojstvu i tlocrtu. Padom Berlinskog zida dolazi se do prodora i raspršivanja zapadnih ideja koje su sa sobom donijele nadu o boljem sustavu, ali istodobno i mogućnost za uspostavljanje kapitalističkog ustrojenog svijeta koji doveo do stvaranja novog svjetskog poretka. Također pad zida označavao je osjećaj olakšanja i opuštenosti među ljudima koji su u tom događaju uvidjeli kraj restrikcijama kretanja i mogućnost kreiranja vlastitog vremena te kulture bez ikakvog straha od mogućeg nadzora ili represije. Rušenjem zida označava se rušenje totalitarnog režima i planske ekonomije koje su dovele do određenih problema s obzirom na ot da su se takve nagle promjene na društvenom, političkom i ekonomskom sustavu brzo uvodile na područja koja još nisu uspostavila potrebne mehanizme za ovladavanje dotad nepoznatog sistema. Tim promjenama potpomoglo se stvaranje novih financijskih središta koji su bez utemeljenih normi ponašanja pri ostvarivanju zarade u novouspostavljenoj demokraciji bili nemogući za kontrolirati. S padom Berlinskog zida dolazi se uspostave dominacije kapitalističkog sustava u cijelom svijetu, ali isto tako i početka novog dijaloga kojeg su vodile isključivo najrazvijenije zemlje svijeta prvo među sobom, a zatim s ostatkom svijeta (Cifrić, 2009: 726 – 727).

7. ZID KAO SPEKTAKL

S padom Berlinskog zida i otvaranjem granica između dviju dotadašnje podijeljene zemlje napokon skončava politička drama vođena između dvije svjetske supersile koja je stvorila otvoreni prostor koji je morao biti što prije ispunjen političkom retorikom od strane Istočne Njemačke ili Zapadne Njemačke i zapadnih medija. Naime s nestankom simbola podjele došlo je također do izumiranja mogućnosti za definiranjem političkih budućnosti Istoka i Zapada. Tako je Berlinski zid u vrlo kratkom roku prestao biti znak gospodarskog neuspjeha i političkih prepiranja i provokacija, već prilika koja je omogućila zapadnim vođama i medijima, ali isto tako i istočnonjemačkoj javnosti da stvore vlastitu narativnu praksu o budućnosti Njemačke i Europe kroz vlastitu interpretaciju događaja koje su mu prethodile. Iako je pad Berlinskog zida proistekao najviše iz istočnonjemačkog političkog aktivizma koji se održavao kroz masovne demonstracije i proteste pomoću kojih su stvorili vlastiti politički jezik koji je međutim ostao zaboravljen od strane zapadne Europe. Dok je 9. studeni 1989. godine za istočnonjemačke stanovnike označavao političku slobodu koja je omogućavala legitimizaciju i potrebno provođenje reforme, za europske političke vođe sa zapadne strane on je simbolizirao nastanak ekonomskih i političkih sloboda. Također važno je istaknuti kako su istočnonjemački reformatori zagovorali tzv. treći put pri ujedinjenju Njemačke koji je bio osmišljen kako bi nadišao ideološku borbu Hladnog rata koji se odnosio na stvaranje ekonomske i političke budućnosti koja se temeljila na integraciji socijalističke distribucije unutar kapitalističke proizvodnje te sprječavanju ponovno pojave autoritarizma i moguće zapadne eksploatacije. Oni su kao formirana politička opcija zagovarali nastanak neovisne demokratske Istočne Njemačke, novog ustava i ujedinjenje Njemačke koja će biti formirana sudjelovanjem obje strane. Međutim tako idealistično zamišljen sustav je brzo bio utišan od pomoću zapadne politike na čelu s njemački kancelarom Helmutom Kohlom koji je u potpunosti bio veliki zagovaratelj zapadne uspostave Njemačke i Europe. Ovakva dihotomija nam predočuje da iako je Istočna Njemačka pružila bolji plan za političku integraciju, zapadna taktika koja je bila utemeljena na superiornosti zapada nad istokom je ipak prevladala i zauzela funkciju tvorca novog europskog poretka (Ehrl, 2018:2 – 12).

Mediji su imali također veliki značaj u konstruiranju priče koja se odvila 9. studenog 1989. godine jer je upravo na novinarskoj konferenciji Günter Schabowski tadašnji šef istočnonjemačke propagande tijekom pitanja novinara upućenih prema dozvolama za napuštanje države preuranjeno izjavio da je donesena odluka prema kojoj će svaki građanin

Istočne Njemačke moći slobodno prijeći preko svakog graničnog prijelaza u Zapadnu Njemačku. Ovakvo ishitreno objavljivanje plana o prelaženju granice koji uopće nije uključivao rušenje zida, već samo otvaranje mogućnosti posjeta u zapadni dio Berlina na uobičajen način doveo je do potpunog kraha državne vlasti jer kada je njegova objava došla do istočnonjemačkih vijesti ljudi su pohrlili na graničnu točku Berlinskog zida gdje su stražari ostavljeni bez ikakvih uputa napokon otvorili prijelaz. Može se reći da je zapravo tako naočigled benigan događaj za državnu vlast poput novinarske konferencije doveo upravo do njezine potpune dezintegracije koja je prouzročena nepripremljenošću državnog vrha (Kotkin i Grass, 2012: 92 – 93).

Kada se svi faktori uzmu u obzir pad Berlinskog zida se ne može se staviti u okvir nekog čarobnog neočekivanog događaja jer svi prethodni događaji su ukazali na njegovo neizbježno rušenje poput raspadanja ekonomije, društveno nezadovoljstvo koje se ispoljavalo kroz masovne demonstracije i prelaske, slabljenje državnog vodstva i utjecaja zapadnih medija. Usprkos dominirajućem mišljenju da su mediji bili glavni razlog rušenja Berlinskog zida previše je hiperboliziran, ali ne i neistinit jer su mediji ipak bili početni pokretač u smislu da su upravo novinarska pitanja dovela do ishitrene objave o zakonu koji omogućuje putovanje u zapadni Berlin. Međutim samo prenošenje događaja od strane medija je bilo dosta neorganizirano te je u nekim trenutcima bila čak i kontradiktorno, no ipak su uspjeli prenijeti priču. Priču koja je na sebi svojstven način bila nespojena, ali ipak čvrsto utemeljena jer je bila ispričana povišenim i interpretativnim jezikom koji se odvajao od pukog činjeničnog izvještavanja i više fokusirao na prenošenje osjećaja pomoću kojih je stvarao nezaboravni povijesni trenutak (Sonnevend, 2013 :94 – 95).

Njegovu oznaku spektakla označio je Francis Fukuyama koji je pad Berlinskog zida označio terminom "kraj povijesti" s kojim je signalizirao prevlast liberalne demokracije kao jedinog kredibilnog sustava državnog vladanja za sve zemlje (Apolloni, 2017: n.p.).

On je kao događaj označio spajanje dva oblika spektakla koncentriranog i difuznog, ali isto tako i gospodarsku postmodernizaciju gdje unutar takvih stvorenih uvjeta dolazi do prevlasti industrijske proizvodnje i medija koji uspostavljaju spektakl kao novo temeljno sredstvo manipulacije i kontrole ljudi koje se ubrzo proširilo na cijelu stvarnost (Ščepanović, 2010 :77).

„Padom Berlinskog zida 1989. godine i trijumfom liberalne demokracije i kapitalizma kao jedinog legitimnog svjetskog sustava, uz prirodni napredak tehnološkog razvoja, spektakl je poplavio globalno društvo u beskrajnim oblicima i njegova akumulacija ubrzala se iznad očekivanja." (Kosović, 2011: 26).

7.1 Pad Berlinskog zida interpretiran od strane Zapada

Iako je vijest pada Berlinskog zida kao monumenta komunističkih režima u Americi dočekana s velikom dozom ushita i slavlja radi službene pobjede i prevladavanja demokracije, kapitalističkog sustava i individualne slobode u svijetu. Međutim naznaka onog što je moralo uslijediti nije posebno obradovalo ostale zapadne države, a pogotovo Francusku i Veliku Britaniju koje su strepile od trenutka kada će doći do ujedinjenja Njemačke u jednu državu jer su smatrale da će takav ubrzan proces opet dovesti do snažne Njemačke koja će opet zaprijetiti ostatku Europe (Sloan, 2009: 81 – 83).

Zapadna Njemačka je dan nakon pada zida u svojim medijima još tražila adekvatne riječi s kojima bi opisali događaj koji je bio od nevjerojatne važnosti za njihovu budućnost, a do 11. studenog reportaže novina i televizije su bile dosta slične. No, novine su ipak preuzele glavnu vijest s naslovima koji su signalizirali dugo iščekivanu slobodu njemačkih ljudi u novouspostavljenom društvu koje više nije podijeljeno zidom i bodljikavom žicom. Također novine su umanjile važnost televizijske reportaže gdje nisu opće naznačile njezinu važnost i ulogu u motiviranju ljudi da krenu prema graničnim točkama, već su joj samo dodijelili funkciju u kojoj je ona pridonijela tome da pitanje Berlina postane glavna svjetska tema tako joj ukidajući bilo kakvu revolucionarnu funkciju (Sonnevand,2013: 96 – 102).

30p
Friday
November 10
1989
Published in London
and Manchester

The Guardian

East Germans sweep aside Iron Curtain ● All border crossing points declared legal

Communists open Berlin Wall

Exchanges jam in clamour of exit inquiries

Revellers rush on hated gates

Slika 4. Naslovna stranica novina The Guardian 10. studenog 1989. godine

Izvor: (https://www.theguardian.com/world/from-the-archive-blog/2019/oct/30/the-fall-of-the-berlin-wall-archive-november-1989)

"All the News That's Fit to Print"

The New York Times

Late Edition

New York: Today, sunny skies early, becoming cloudier. High 54. Tonight, clear, cold, windy. Low 41. Tomorrow, partly sunny. High 51. Yesterday: High 65, low 49. Details are on page C34.

VOL.CXXXIX . . . No. 48,050 Copyright © 1989 The New York Times NEW YORK, FRIDAY, NOVEMBER 10, 1989 50 cents beyond 75 miles from New York City, except on Long Island. 40 CENTS

EAST GERMANY OPENS FRONTIER TO THE WEST FOR EMIGRATION OR VISITS; THOUSANDS CROSS

DENG IS RESIGNING LAST FORMAL POST WITH CHINA PARTY

Senior Leader Is Replaced on Military Commission, but He Still Holds Power

By NICHOLAS D. KRISTOF
Special to The New York Times

BEIJING, Nov. 9 — China's senior leader, Deng Xiaoping, has resigned from his last formal post in the Communist Party leadership, marking another milestone in his 65-year party career.

The Central Committee named Jiang Zemin, Mr. Deng's intended heir as China's paramount leader, as the new chairman of the Central Military Commission. Mr. Jiang, who is 63 years old, officially becomes the fourth top military leader in half a century, succeeding Mao Zedong, Hua Guofeng and Mr. Deng.

Winning the military post does not insure that Mr. Jiang will be able to succeed Mr. Deng as China's top leader.

East Berliners dancing atop the Berlin wall near the Brandenburg Gate after East Germany announced the opening of its borders. Agence France-Presse

A JUBILANT HORDE

Berlin Wall Is Rushed by Easterners as Travel Limits Are Lifted

By SERGE SCHMEMANN
Special to The New York Times

EAST BERLIN, Friday, Nov. 10 — East Germany on Thursday lifted restrictions on emigration or travel to the West, and within hours tens of thousands of East and West Berliners swarmed across the infamous Berlin Wall for a boisterous celebration.

Border guards at Bornholmer Strasse crossing, Checkpoint Charlie and several other crossings abandoned all efforts to check credentials, even though the new regulations said East Germans would still need passports and permission to get across. Some guards smiled and took snapshots, assuring passers-by that they were just recording a historic event.

Politburo Announcement

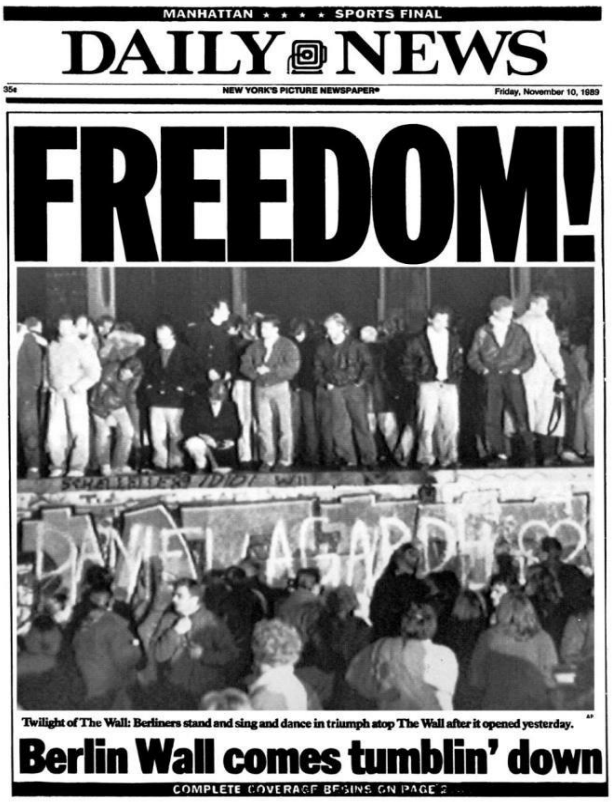
The mass crossing began about two hours after Günter Schabowski, a member of the Politburo, had an-

G.O.P. Leaders

East Berliners Explore Land Long Forbidden

Slika 5. Naslovna stranica novina New York Times 10. studenog 1989. godine

(https://www.nypl.org/blog/2019/11/09/front-page-look-back-fall-berlin-wall)

MANHATTAN ★ ★ ★ ★ SPORTS FINAL

DAILY NEWS

35¢ NEW YORK'S PICTURE NEWSPAPER Friday, November 10, 1989

FREEDOM!

Twilight of The Wall: Berliners stand and sing and dance in triumph atop The Wall after it opened yesterday.

Berlin Wall comes tumblin' down

COMPLETE COVERAGE BEGINS ON PAGE 2

Slika 6. Naslovna stranica novina Daily News 10. studenog 1989. godine

Izvor: (https://jewell055.blogspot.com/2018/09/berlin-wall-newspaper-headlines.html)

Chicago Tribune

35¢ Friday, November 10, 1989

Du Page Sports Final

East Germans open Berlin Wall

Citizens on both sides dance atop barrier

The Berlin Wall: 1961-89

'Long-awaited day has arrived'

By Ray Moseley
Chicago Tribune

BERLIN—East Germany on Thursday night opened both the Berlin Wall, the most dramatic and bitter symbol of the Cold War, and its border with West Germany to all of its citizens for the first time in 28 years. Thousands began streaming across to a delirious welcome in the West.

West Berliners, drinking champagne and cheering wildly, greeted the first East Germans to cross at Checkpoint Charlie and other crossing points through the 103-mile-long wall that was built across and around the city in 1961.

They hoisted East Germans, including smiling communist border guards, to their shoulders and cheered them repeatedly. They hugged and kissed. They danced on the wall and used hammers and chisels to break chunks of concrete from it as souvenirs.

At Checkpoint Charlie, a crossing normally reserved for foreigners, East German police made no attempt to keep their own people from using it. The West Germans sent special shuttle buses to the other side to collect jubilant East Germans for a trip to Kurfuerstendamm, the glittering street of shops in the heart of West Berlin.

"Can you believe this is hap-

Young East Germans climb atop the once-feared Berlin Wall near the Brandenburg Gate early Friday as they celebrate the government's announcement opening the borders to the West.

Reuters photo

Slika 7. Naslovna stranica novina Chicago Tribune 10. studenog 1989. godine

Izvor: (https://www.nypl.org/blog/2019/11/09/front-page-look-back-fall-berlin-wall)

7.2 Pad Berlinskog zida interpretiran od strane Istoka

U ostalim komunističkim zemljama u Europi, ali i u samoj Istočnoj Njemačkoj ovaj događaj je poprimio različite oblike medijske pokrivenosti koje su sezale od potpune nezainteresiranosti do oduševljenog slavlja. U rumunjskim novinama pad zida se uopće niti ne spominje kao da se uopće nije niti odvio, već je u prvom planu Ceaușescu koji hvali rad naroda za zadovoljavanje gospodarskih zadataka, ali isto tako i sporo raspadajući sustav koji ga održava na vlasti. Isti takav tretman dobio je i u Bugarskoj u kojoj je iskazivanje osjećaja zadovoljstva i sreće bilo uskraćeno i gdje je bilo naglašeno da iako je sada dopušten prijelaz preko granice to ne znači da nije postojao razlog za zid koji je služio ulogu zaštitne barijere. U Hrvatskoj je on dočekan s potpunom euforijom, a i u Mađarskoj i u Poljskoj gdje je on obilježen kao simbol pobjede slobode nad autoritarizmom. U Istočnoj Njemačkoj je bio ignoriran i koji je bio zamijenjen sastankom ključnih ljudi državnog vrha te izjavom Genadija Gromova tadašnjeg glasnogovornika sovjetskom ministarstva vanjskih poslova u kojoj naglašava kako granica nije nestala i kako ona nije bila tu kako bi ograničila doticaj ljudi. Dok je u Sovjetskom savezu on bio ekstenzivno popraćen radi posljedica koje ostavljao za ostatak komunističkih režima, no naslovnice novina bile su ispunjene govorom posljednjeg komunističkog vođe Istočne Njemačke koji je bio usmjeren prema novim pravilima putovanja u Zapadnu Njemačku, ali isto tako i intervjuom s Hansom Modrowom zadnjim premijerom Istočne Njemačke koji zagovara potrebnu ekonomsku obnovu stvarajući tako sliku opstanka Istočne Njemačke. (https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626).

NEUES DEUTSCHLAND

Proletarier aller Länder, vereinigt euch!

ORGAN DES ZENTRALKOMITEES DER SOZIALISTISCHEN EINHEITSPARTEI DEUTSCHLANDS

Von der 10. Tagung des Zentralkomitees

4. Parteikonferenz der SED für den 15. bis 17. Dezember 1989 einberufen

Beschluß zur Vorbereitung und Durchführung einer Parteikonferenz der SED

Offener Gedankenaustausch Egon Krenz—Johannes Rau

DDR-Regierungssprecher zu neuen Reiseregelungen

Auskunft zur Politik der Erneuerung, zu neuen Denkansätzen der Partei

Am Montag 11. Tagung der Volkskammer

Reserven vieler Städte für Übersiedler sind erschöpft

Deng Xiaoping zurückgetreten

© Archiv Neues Deutschland

Slika 8. Naslovna stranica novina Neues Deutschland 10. studenog 1989. godine

Izvor: (https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626)

PLES NA ZIDU

Večernji list

MALI OGLASNIK

GOD. XXXIII. BR. 9424

ZAGREB SUBOTA 11. XI. 1989.

15.000 DINARA

Mješavina odobravanja i opreza u većini reakcija iz svijeta

U ove udarce čekićem kao da se slio sav nagomilani bijes godina provedenih iza Berlinskog zida

STR. 57

Ne prihvaćamo

© National and University Library in Zagreb

Slika 9. naslovna strana novina Večernji list 11. studenog 1989. godine

Izvor: (https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626

Pad Berlinskog zida je neizbrisiv globalni medijski događaj koji će ostati simbolom 20. stoljeća čije nasljedstvo i snaga neupitno i dalje odjekuje u ljudima diljem svijeta. On je jedinstven događaj u povijesti po tome što je njegova priča sažeta u jednu frazu i jednu vizualnu scenu koja omogućuje cijelom civilnom svijetu posjedovanje suvremenog društvenog mita koji kroz vlastito obnavljanje, širenje i preuveličavanje spretno putuje kroz različite oblike medija, vremena i prostora stvarajući sliku nepobjedive ljudske nade (Sonnevand, 2013: 219).

Spektakl njegovog pada odvio se na njegovu dvadesetu godišnjicu 9. studenog 2009. godine u obliku Kulturprojekte Berlin festivala slobode koji je ponovno podijelio grad Berlin pomoću zida napravljenog od domino ploča. Namjera ove ekshibicije bilo je rekreiranje stvarnog otvaranja Berlinskog zida u kojoj je masa istočnonjemačkih ljudi uzbuđeno prelazila kroz željeznu zavjesu na zapad. Nažalost tijekom odvijanja programa festivala slobode dosta simbolično kao i u prošlosti nedovoljno pažnje se posvetilo istočnoj strani Berlina gdje su zapravo cijeli program i provedba bili usmjereni prema rekreiranju zapadno narativne perspektive. Festival je tako postao mjesto unutar kojeg je ispričana istočnonjemačka povijest u kojoj dominira tema prelaska istočnonjemačkih stanovnika na zapad bez ijedne želje za povratkom. Tako je s njim ponovljena zapadna medijska priča u kojoj se Istočna Njemačka prikazuje kao ugnjetavačka totalitarna država koja je od svojih građana stvorila društvo žrtava koje nije moglo iskusiti osjećaj slobode do trenutka ujedinjenja Njemačke koje se odvilo pod pokroviteljstvom zapada. S takvom prezentiranom perspektivom u kojoj su istočnonjemački stanovnici a prestali biti žrtve i ostvarili normalizaciju života tek s padom zida i ujedinjenjem sa zapadom umanjilo je njihovu revolucionarnu povijest u obliku masovnih demonstracija koje su prethodile događajima 9. studenog 1989. godine (Eedy,2011:71 – 74).

Sve novinarske i televizijske reportaže koje su nastale tijekom i poslije pada Berlinskog zida mogu se podijeliti prema državnom sustavu unutar kojega su djelovali gdje su mediji koji su djelovali u tzv. slobodnom zapadnom svijetu stvarali istinu prema mehanizmu zakona ponude i potražnje naručenih od strane medijskih kuća, dok su mediji u dominantnom centraliziranom režimu djelovali isključivo u funkciji zadovoljavanja osjećaja jednostranačke vlasti (Katunarić ,2012:91).

8. IZMEĐU MEDIJA I REALNOSTI

Kultura koja je neposredno proizašla iz Hladnoga rata sa sobom je donijela temeljne razlike u percepciji samog događaja koji je ultimativno doveo do njegovog kraja. Na temelju prikazanih medijskih reportaža pad Berlinskog zida može se promatrati u kontekstu figure i pozadine gdje ljudi kroz različite medijske objektive dobivaju samo vanjsku sliku donosno figuru , a ne i unutarnju sliku odnosno pozadinu koja je nedvojbeno dovela do njezinog realiziranja. Ova pojava je potpuna normalna u svijetu dominiranom medijima u kojem figure služe za zamagljivanje ljudske percepcije tako da se ne može primijetiti nastanak nove kulturne paradigme, cjeline ili pozadine koja često postaje nepotrebni teret figure te tako iščezava iz glavnog plana u ponor nerelevantnosti. Međutim, kako bi oživjeli sve njegove funkcije koje su njime nastali moramo se poslužiti s McLuhanovim zakonima medija koji kroz svoje četiri razine koje se samoobnavljaju i ponavljaju u cikličkoj sferi omogućuju potpunije shvaćanje i viđenje događaja jer se udaljavaju od jednolinijskog medijskog sustava prikazivanja djelomične slike stvarnosti tako stvarajući atmosferu u kojoj je javnosti dostupno sagledavanje figure i pozadine. Tako uz pomoć djelovanja njegovih zakona medija može se osigurati propitivanje svih društvenih fenomena i situacija tako da se stvori okolina koja omogućava javnosti nastajanje osjećaja neposrednosti i prisutnosti. McLuhana i njegovu medijsku teoriju može se primijeniti isto tako i kroz još jedan njegov poznati aforizam "globalno selo" koje je nastalo s padom Berlinskog zida i pobjedom liberalnog kapitalizma te zapadnih vrijednosti nad ostatkom svijeta što je omogućilo uspostavljanje sustava unutar kojeg je cijela populacija uključena u proces spoznavanja događaja pomoću razvitka medijskih tehnologija. U takvim uvjetima odvija se transformacija i destrukcija starih mitova koji postaju artefakti vrijedni proučavanja s kojih nažalost iščezava njihova iskonska bit ili značenje (Alić,2008 :53 – 56).

„One su obrazovne lekcije u razredu administracije i prostorijama vlasti - lekcije koje zahtijevaju represivna sredstva. Prva lekcija je da se ti događaji ne mogu ponavljati ako se procesi kapitalističke globalizacije nastavljaju. Međutim, te borbe imaju vlastitu jakost, vlastitu specifičnu težinu, a štoviše one su imanentne postupcima i razvoju imperijalne moći. One potiču i podržavaju same procese globalizacije. Imperijalna moć šapuće imena borbi kako bi ih uljuljala u pasivnost, kako bi o njima stvorila tajanstvenu sliku, ali najvažnije od svega kako bi otkrila koji su procesi globalizacije mogući a koji nisu. Na taj proturječan i paradoksalan način imperijalni procesi globalizacije preuzimaju te događaje prepoznavajući ih istovremeno kao ograničenja i prilike da se ponovo kalibriraju vlastita sredstva Imperija. Procesi globalizacije ne bi postojali ili bi se zaustavili kada ih ne bi stalno istovremeno obuzdavale i poticale eksplozije mnoštva koje djeluju neposredno na najviše razine imperijalne moći.“ (Hardt i Negri, 2003 :61).

Sa svojim globalnim prijenosom pad Berlinskog zida postao je medijski spektakl koji je bio građen od strane medijskih korporacija, pojedinaca, državnih institucija te političkih skupina koje su imale dovoljno količinu koncentrirane moći da pruže vlastitu verziju novonastale društvene i političke stvarnosti s kojom bi omogućile obnavljanje ili održavanje društvenog uređenja. Tako je bitno istaknuti da medijski spektakli služe u službi određivanja i negiranja društvenih i političkih realnosti koje se direktno povezuje s nastankom globalnog sela u kojemu javnost proživljava događaje uživo pomoću svojih dalekozora odnosno medija koji omogućuju neviđeni pogled u daljinu stvarajući osjećaj prisustvovanja (Kellner, 2009:5 – 6).

Osim što je 1989. godina označila promjenu na političkoj sceni i karti, isto tako je predstavila promjenu medija koji doživljaju svoje procvjetanje i transformaciju kroz svoju liberalizaciju koja je sa sobom donijela idealiziranu sliku njihove funkcije u kojoj ona prestaje djelovati u službi provođenja političke kontrole kroz procesuiranje i slanje političkih poruka državne vlasti. No, usprkos toj idealnoj slici njihova funkcija počinje opadati u smislu da sada njima upravljaju trendovi koji razgrađuju njihovo djelovanje u javnosti gdje sada većinom oblikuju svoje sadržaje u skladu sa zahtjevima svojih glavnih sponzora i oglašivača tako postajući sluge privatnih oligopola isključivo fokusiranih na profitabilnost. Tako se nije odvila neka značajna (Deane, 2005:179 - 182).

„Istina masovnih medija je, dakle, ovo: njihova je funkcija neutralizirati proživljeni, jedinstveni, događajni karakter svijeta i na njegovo mjesto postaviti složeni univerzum medija koji su homogeni jedni drugima kao takvi, koji znače jedni druge i koji upućuju jedni na druge.“(Katunarić, 2012:112).

Baudrillard je u svojoj iznio teoriju u kojoj je iskazao kako mediji pomoću tehničkog posredovanja stvaraju društvo spektakla koje je obilježeno naprednom proizvodnjom znakova odnosno simulacra koji se stvaraju s većom rasprostranjenošću i upotrebom medijske tehnologije. Kultura koja je nastala uz pomoć medija je ona u kojoj je nemoguće prepoznati zbilju jer je ona toliko isprepletana sa svojom simulacijom da dovodi do pojave hiperrealnosti u kojoj mediji imaju mogućnost i sposobnost kontroliranja mišljenja javnosti pomoću različitih tehničkih postupaka poput montaže, isjecivanja i nadodavanja slika koji karakteriziraju njihovo djelovanje. Medijske tehnologije s time stvaraju znakove koji ispunjeni abnormalnom količinom informacija zamjenjuju pravu suštinu realnosti, stvarajući kulturnu atmosferu unutar koje se provodi njihova razmjena i slobodno protjecanje što ultimativno dovodi do implozije smisla. Mediji sa svojim autoritetom upražnjavaju dominantnu retoriku državne vlasti i njihovih institucija kojima se ljudi pokoravaju bez ikakve naznake otpora živeći u pruženoj iluziji konformizma time se zatvarajući u prostor potpune inercije (Kalanj, 1995: 77 – 78).

„Ovaj tehnološki proces masovnih komunikacija isporučuje određenu vrstu vrlo imperativne poruke: poruku konzumacije poruke, rezanja i uprizorivanja, nepoznavanja svijeta i isticanja informacije kao robe, uzdizanja sadržaja kao znaka. Ukratko, funkciju kondicioniranja i nepoznavanja (Katunarić, 2012:111).

Hiperrealnost je posljedica povijesnih simulacijskih postupaka koji zamjenjuju cjelokupni prirodni svijet sa svim njegovim označiteljima s uznapredovalom tehnologijom i samoreferencijalnim znakovima čime stvaraju okolinu u kojoj se dokida udaljenost subjekta i objekta, gdje jezik gubi svoje stabilno značenje i gdje originali nestaju zbog prekomjerne količine kopija. Stvarnost tako kao temeljni dio ljudskog iskustva nestaje kada dođe do integriranja i objašnjavanja objektivnog svijeta pomoću simulacijskih postupaka i umjetno proizvedenih kodeksa odnosno kada određeni društveni događaji dobiju svoje značenje posredovanjem zabavnih kodova masovnih medija (Best i Kellner, n.d.:n.p.).

9. ZAKLJUČAK

Mediji služe u funkciji posredovanja i razmjene poruka ili signala unutar diskursa na globalnoj razini, međutim zbog svojih raznovrsnih oblika te konstantnih tehnoloških promjena nemaju točno određenu definiciju koja ih obilježava već se najčešće objašnjavaju kroz svoje uloge koje pružaju zabavu, obrazovanje i informiranja, ali i kao glavno sredstvo komunikacije. Njihov razvoj započinje u 16. stoljeću kada nastaje njihova prva teorija koja je bila formirana u doba feudalizma i čija je važnost bila od instrumentalne važnosti za održavanje strukture moći koja tada proizlazila direktno od Boga. Ovakva teorija je bila ubrzo zamijenjena s novonastalim ideologijama liberalnog kapitalizma i komunizma koje su imale distinktivno razlikovanje uloge medija u društvu te koje su obilježile razdoblje Hladnog rata u kojemu je došlo do dugoročne bitke sustava, iako su se teorije medija možda razilazile u svojoj nametnutoj ulozi, ali nisu u svojoj funkciji jer su obje služile u korist državne oligarhije. Njihova se promjena dogodila s njihovom liberalizacijom i pluralizacijom kojom su se uspjeli odmaknuti nadzora i kontrole medijskih konglomerata i države gdje napokon postaju važni čimbenici u politici prokazujući korumpiranost političara te time postajući glavni određivači njihove sudbine. Usprkos njihovom oslobođenju njihova uloga u javnoj sferi počinje slabjeti zato što njihovi sadržaji postaju precizno konstruirani u skladu s trendovima koji određuju njihovo cjelokupno kretanje tako postajući sluge svojih glavnih oglašivača i sponzora koji određuju njihovu sudbinu koja je u potpunosti okrenuta od informiranja prema stjecanju profita. Tako se zapravo uprizoruju njihove različite funkcije koje sa sobom donose pozitivne i negativne utjecaje s kojima podvrgavaju javnost dajući im pomno konstruirane oblike stvarnosti s čime ih udaljavaju od cjelokupne istine odnosno u McLuhanovom jeziku dajući im samo figuru, ali ne i pozadinu.

McLuhan kao prvi teoretičar medija je nevjerojatno pridonio njihovom shvaćanju prezentirajući ih u ulozi predmeta interdisciplinarnog istraživanja koji služe k boljem razumijevanju pojava u popularnoj kulturi. Osim pridavanju medijima titulu znanstvene metode, on pridodaje svoju zabrinutost s obzirom na njihovo djelovanje gdje još u svoje vrijeme naglašava da njihovo prekomjerno razvijanje može dovesti do stvaranja nekontroliranih posljedica koji mogu uzrokovati različite društvene promjene koje su ostale nezamijećene jer se naglašavaju samo pozitivne karakteristike koji oni donose. Također je kroz svoje zakone medija utemeljio evolucijski proces medija u kojem zastarjeli mediji bivaju zamijenjeni novijim koji bolje ispunjavaju zahtijevanu ulogu u društvu, ali također oni doprinose i boljem shvaćanju društvenog događaja pružajući javnosti istovremeno figuru i pozadinu. Njihovo djelovanje

dovelo je do rasprostiranja spektakla cijelom društvu uz pomoć kulturne industrije koja nameće sve oblike često nebitnih skandala na površinu svakodnevnog života tako djelujući kao neka vrsta katatoničnog sredstva koja ljude čine opijenim inertnim promatračima koji traže nove načine zadovoljavanja svojih neutaživih žudnji koje najčešće ispunjavaju kroz bjesomučno kupovanje proizvoda koje odvodi njihov od kreativnosti prema čistom konzumiranju. Najveći kritičari medijskog spektakla bili su Situacionistička internacionala na čelu s Guy Debordom koji je u svojem Društvo spektakla prvi konceptualizirao marksističku kritiku toga fenomena koji je bio direktan izdanak kapitalističkog društva koje prema njemu želi ljude udaljiti od vlastitog kontroliranja života i donošenja samostalnih odluka prema ispunjavanju uloge poslušnog potrošača koji jedino teži zadovoljavanju vlastitih užitaka. Osim što ljude pretvara u programirane potrošače, spektakl predstavlja savršeno suptilno sredstvo pacifikacije koje ljude dovodi u delirij u kojem oni uopćuje nemaju mentalnu sposobnost propitivanja dominantnog statusa quo tako provodeći ideologiju koja uspješno formira stanje društvene svijesti. Međutim spektakli pridonose i stvaranju megaspektakala koji uz pomoć medija obilježavaju određeno vremensko razdoblje upravo poput Berlinskog zida koji je obilježio razdoblje Hladnoga rata kao jedini prevladavajući simbol svjetovne binarne podjele na dobre i loše. Jedan od oblika rastućeg oblika opijuma za društvo je kultura slavnih koja preuzima glavno svojstvo predvođenja kapitalističkog sistema postajući tako simboli istoimenog sustava koji ih je stvorio kako bi pružio ljudima iluziju fantastičnog života koji je ostvariv za sve ljude.

Spektakl zapravo predstavlja sredstvo koje uobličuje ideju panoptikuma u kojoj mala količina ljudi imaju moć nadgledanja i kontrole cjelokupnog društvenog kretanja koja se ostvaruje uz upotrebu pomno odabranog diskursa koji projicira moć i tako u ljude utiskuje samodisciplinarno ponašanje koje je u skladu s normama društva i koje dovodi ujednačenog mišljenja te pogleda na svijet. Odnosi moći proistekli iz dominantnog diskursa mogu se promatrati u kontekstu da oni mogu djelovati kao represivni mehanizmi koji sa zabranjivanjem nečega osnažuju vlast, ali isto tako kao produktivni mehanizmi koji dovode do stvaranja potrebnih društvenih inovacija neophodnih za društveni napredak. Svaki diskurs proizlazi iz moći te pronalazi svoju interpretaciju ili verziju istine koju zatim predstavlja kao službeno znanje koje omogućava jednolinijski pogled na svijet. Međutim, diskursi nisu statični nego upravo suprotno dosta dinamični procesi koji se mijenjaju s obzirom na nove sisteme autoriteta koji se često mijenjaju i zbog toga moraju stvoriti novi službeni diskurs s kojim će ovladati prostorom kreirajući novu uspostavu moći s novim dominantnim značenjima. Ova teorija se direktno može povezati sa završetkom Hladnog rata i padom Berlinskog zida gdje su pobjedničke sile stvorile jednodimenzionalnu verziju odvijanja događaja korištenjem diskursa te kreiranjem službenog znanja koje postaje dominantna teorija shvaćanja tadašnjih događaja.

S padom Berlinskog zida dolazi se do javljanja različitih teorija i medijskih interpretacija koje su dovele do njegovog rušenja koje same objašnjavaju pojam hiperrealnosti u kojoj zbog nastanka prevelike količine informacija dolazi do implozije smisla u kojoj se projicirana stvarnost zamjenjuje s njezinom simulacijom zbog njihovih sličnosti. Tako je presudan događaj za mnoge ljude na kraju postao običan znak pobjede zapadnog svijeta nad komunističkim režimima koji se sa svojom reprodukcijom i simulacijama u negira ili zanemaruje pobjedu ljudske snage i nade autoritarizmom.

10.LITERATURA

1. Alić, S. (2012) *Masmediji zatvor bez zidova: Tekstovi filozofije medija*. Zagreb: Centar za filozofiju medija i mediološka istraživanja
2. Alić, S. (2009) Globalno selo, *Filozofska istraživanja*, 29 (1). str. 51 – 61 URL:https://hrcak.srce.hr/41064 (pristup: 29.8.2021)
3. Apolloni, A. (2017) The end of the era of endings. URL:https://www.eurozine.com/the-end-of-the-era-of-endings/ (pristup: 8.9.2021)
4. Barichello, E., and Carvalho, L. (2013). Understanding the digital social media from McLuhan's idea of medium-ambience. *Matrizes*, 7(1). str. 235-246 URL:https://www.researchgate.net/publication/270643477_Understanding_the_digital_social_media_from_mcLuhan's_idea_of_medium-ambience (pristup: 15.8. 2021.)
5. Barroso, P. M. (2019) Hyperreality and virtual worlds: when the virtual is real, *Sphera Publica*, 2 (19). str. 36-58 URL:https://repositorio.ipv.pt/bitstream/10400.19/6289/1/Barroso%20%20Hyperreality%20and%20virtual%20worlds%20when%20the%20virtual%20is%20real.pdf (pristup: 4.8.2021.)
6. Baudrillard, J. (2013) *Simulacija i zbilja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk
7. Baudrillard, J. (2001) *Simulakrumi i simulacija*. Karlovac: Biblioteka Psefizma
8. Berthelot, M. (2013) *Spectacle and Resistance in the Modern and Postmodern Eras*. Magistarski rad. Ottawa: University of Ottawa (https://ruor.uottawa.ca/bitstream/10393/24272/1/Berthelot_Martin_2013_thesis.pdf)
9. Best, S. i Kellner, D. (n.d.) Debord and the Postmodern Turn: New Stages of the Spectacle. URL:https://1000littlehammers.files.wordpress.com/2012/02/debordpostmodernturn.pdf (pristup: 12.9.2021.)
10. Biti, O. (2012) *Nadzor nad tijelom*. Zagreb: Institut za etnologiju i folklorisitku
11. Carmichael, N. (2011) A Brief History of the Berlin Crisis of 1961. US National archives URL:https://www.archives.gov/files/research/foreign-policy/cold-war/1961-berlin-crisis/overview/berlin-wall-overview.pdf (pristup: 16.9.2021.)
12. Cifrić, I. (2009) Kultura zidova – prošlost ili kontinuitet?, *Bogoslovska smotra*, 79 (4): 721 – 738 URL:https://hrcak.srce.hr/45135 (pristup: 28.7.2021.)

13. Deane, J. (2005) Media, democracy and the public sphere. U: Hemer, O. i Tufte, T., *Media & Glocal Change Rethinking Communication for Development*. Buenos Aires:CLACSO, str. 177 – 192
14. Debord, G. (2003) *Društvo spektakla*. Beograd: Anarhistička biblioteka
15. Deutsche Welle, DW URL: https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626 (pristup: 12.9. 2021.)
16. Dulčić, D. (2014) Masovni mediji i postmoderno društvo, *Media, culture and public relations*, 5 (1). str. 87 – 97 URL: https://hrcak.srce.hr/122447 (pristup: 8.7.2021.)
17. Eedy, S. (2011) *Narrating the Berlin Wall: Nostalgia and the Negotiation of Memory, 20 Years Later*. Magistarski rad.Ottawa: Carleton University
18. Ehrl, M. (2018) *The rhetorical crisis of the fall of the berlin wall:forgotten narratives and political directions*. Doktorska disertacija.Texas: Texas A&M University
19. Federman, M. (2004) What is the Meaning of The Medium is the Message?, URL:http://individual.utoronto.ca/markfederman/MeaningTheMediumistheMessage.pdf (Pristup: 11.9.2021.)
20. Fiske, J. (2002) *Introduction to communication studies*. Routledge: London & New York
21. Gibson, T. (2008) Double Vision: McLuhan's Contributions to Media as an Interdisciplinary Approach to Communication, Culture, and Technology, *MediaTropes eJournal*, 1 (1). str. 143 – 166. URL:https://www.researchgate.net/publication/277237118_Double_Vision_McLuhan's_Contributions_to_Media_as_an_Interdisciplinary_Approach_to_Communication_Culture_and_Technology (pristup: 30.7.2021)
22. Gabanyi, A. U. (2016) The Berlin Wall, U: Gasparini, A., ur., *The Walls between Conflict and Peace*. Boston: Brill, str. 159 – 182.
23. Gibson, K. i Leather, M. (2019) The consumption and hyperreality of nature: Greater affordances for Outdoor Learning, *Curriculum Perspectives*, 39(1). str. 79-83. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/230736712.pdf (pristup: 2.8.2021.)
24. Hardt, M. i Negri, A. (2003) *Imperij*.Multimedijalni institut Arkzin d.o.o, Zagreb
25. Hromadžić, H. (2012) Politika, društvo spektakla i medijska konstrukcija realnosti, *Politička misao : časopis za politologiju*, 50 (2). str. 60 – 74. URL: https://hrcak.srce.hr/103954 (pristup: 28.7.2021)

26. Iseri, Z. i Logan R. (2016) Laws of Media, Their Environments and Their Users: The Flip of the Artifact, Its Ground and Its Users, *Philosophies*, 1 (2). str. 153 – 161 URL:https://www.researchgate.net/publication/308392388_Laws_of_Media_Their_Environments_and_Their_Users_The_Flip_of_the_Artifact_Its_Ground_and_Its_Users (pristup: 25.7.2021.)
27. Jurčić, D. (2017) Teorijske postavke o medijima – definicije, funkcije i utjecaj, *Mostariensia : časopis za društvene i humanističke znanosti*, 21 (1). str. 127 – 136 URL:https://hrcak.srce.hr/190208 (pristup: 20.7. 2021.)
28. Kalanj, R. (1995) Kultura i moć. *Socijalna ekologija : časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 4 (1). str. 69 – 81. URL: https://hrcak.srce.hr/141349 (pristup: 13.9.2021.)
29. Katunarić. D. (2012) *Carstvo medija*. Zagreb : LITTERIS
30. Kellner, D. (2003) *Media spectacle*. New York: Routledge
31. Kellner, D. (2005) Media Culture and the Triumph of the Spectacle. *Fast Capitalism*, 1 (1). str. 58 – 71. URL:https://www.researchgate.net/publication/28071934_Media_Culture_and_the_Triumph_of_the_Spectacle (pristup: 22.7.2021.)
32. Kellner, D. (2009) Media Spectacle and Media Events: Some Critical Reflections.U:Couldry, N., Hepp, A. i Krotz, F., ur., *Media events in a Global Age*, London: Routledge
33. Kosović, M. (2011) Revisiting the Society of the Spectacle in the post-9/11 World. *CONTEMPORARY issues*, 4 (1). str. 18 – 29. URL:http://contemporary-issues.vern.hr/files/1537b89cccb3209491f9a242bb079563.pdf (pristup:9.9.2021.)
34. Kotkin, S. i Gross, J. T. (2012) *Necivilno društvo: 1989. i pad komunističkog poretka*. Zagreb: Alfa
35. Lazzarato, M. (2011) Pojmovi života i življenja u društvima kontrole. *Čemu : časopis studenata filozofije*, 10 (20). str. 163 – 179. URL: https://hrcak.srce.hr/72915 (pristup: 13.8.2021.)
36. Letseka, M. i Pitsoe, V.J. (2013) Foucault's Discourse and Power: Implications for Instructionist Classroom Management, *Open Journal for Philosophy*, 3 (1). str. 23 – 28 URL:https://www.researchgate.net/publication/263466082_Foucault%27s_Discourse_and_Power_Implications_for_Instructionist_Classroom_Management (pristup: 25.7.2021.)

37. Marsili, M. (2021) The Fall of the Berlin Wall, the Collapse of the USSR and the End of Cold War A Chain of Surprises 'Too Big' to Be Predicted. *Political Reflection Magazine*, 7 (1). str. 57 – 64. URL:https://www.researchgate.net/publication/348336089_The_Fall_of_the_Berlin_Wall_the_Collapse_of_the_USSR_and_the_End_of_Cold_War_A_Chain_of_Surprises_'Too_Big'_to_Be_Predicted (pristup: 8.9.2021)
38. McLuhan, M. (2008) *Razumijevanje medija*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga
39. Morris, J. (2020) Simulacra in the Age of Social Media: Baudrillard as the Prophet of Fake News, *Journal of Communication Inquiry*, 45 (4). str. 319 – 336. URL:https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0196859920977154 (pristup: 2.8.2021)
40. Orlowski, P. (2012) The Power of Discourse, of Course!, *Teaching About Hegemony*: *Race, Class and Democracy in the 21st Century*. New York: Springer, str. 37 – 53.
41. Perinić, J. (2009) Tržišnim zakonitostima do suvremenog medijskog diskursa, *Medijski dijalozi*, 2 (3). str. 61 – 73 URL:https://www.bib.irb.hr/950814?rad=950814 (pristup: 17.8.2021.)
42. Perović. M. (n.d.) Selebriti i mediji, Fakultet političkih nauka, Beograd URL: https://www.finamepro.com.hr/wp-content/uploads/2020/02/7.-Selebriti-i-mediji.pdf (pristup:22.8.2021.)
43. Plant, S. (2002) *The Most Radical Gesture*. Routledge, London & New York
44. Sloan, S.R. (2009) The Fall of the Berlin Wall: Effects on and Impressions of the United States. *Panorama: Insights into East Asian and European Affairs*, 1 (1). str. 81 – 86. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=ab0ac8e3-f160-cec5-24a4-0e95c0a85d56&groupId=252038 (pristup: 12.9.2021.)
45. Snyder, R. i White, T. J. (2011) The Fall of the Berlin Wall: The Counterrevolution in Soviet Foreign Policy and the End of Communism. U: Gerstenberger K., Braziel J.E., ur., *After the Berlin Wall: Germany and Beyond*, New York: Palgrave Macmillan, str. 127 – 147
46. Sonnevand, J. (2013) *Global Iconic Events: How News Stories Travel Through Time, Space and Media*. Doktorska disertacija. New York: Columbia University
47. Sučić, G. (2011) Masovni mediji i globalno obrazovanje. U: Radić, G. i Avramović, Z. Ž., ur., *Međunarodni naučno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem Informacione tehnologije za e-obrazovanje*. Banja Luka:Panevropski univerzitet Apeiron, str. 17 – 30

48. Šćepanović, V. (2010) *Medijski spektakl i destrukcija*. Beograd: Biblioteka NAUKA
49. Vučetić, V. i Radovanović Šarenac, D. (2018) Izazovi medijatizacije društva, *Hum : časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru*, 13 (19). str. 134 – 155 URL:https://hrcak.srce.hr/212442 (pristup: 5.9.2021.)
50. Zgrljabić Rotar, N. (2005) *Medijska pismenost i civilno društvo*,Sarajevo: Mediacentar

11. PRILOZI

PRILOG 1. https://leepooiye.wordpress.com/2017/09/09/tetrad-omedia-effect-marshall-mcluhan/ (pristup: 29.7. 2021.)

PRILOG 2. https://fr.chatelaine.com/societe/photoreportages/berlin-lest-rencontre-louest/ (pristup: 15.8. 2021.)

PRILOG 3. https://mixmagadria.com/feature/kako-je-pad-berlinskog-zida-stvorio-svjetsku-prijestolnicu-clubbinga (pristup: 15.8. 2021.)

PRILOG 4. https://www.theguardian.com/world/from-the-archive-blog/2019/oct/30/the-fall-of-the-berlin-wall-archive-november-1989 (pristup: 3.9. 2021)

PRILOG 5. https://www.nypl.org/blog/2019/11/09/front-page-look-back-fall-berlin-wall (pristup: 3.9. 2021.)

PRILOG 6. https://jewell055.blogspot.com/2018/09/berlin-wall-newspaper-headlines.html (pristup: 3.9. 2021.)

PRILOG 7. https://www.nypl.org/blog/2019/11/09/front-page-look-back-fall-berlin-wall (pristup: 3.9. 2021.)

PRILOG 8. https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626 (pristup: 5.9. 2021.)

PRILOG 9. https://www.dw.com/en/how-the-press-in-eastern-europe-reacted-to-the-fall-of-the-berlin-wall/a-51155626 (pristup: 5.9. 2021.)